

Szakdolgozat

Spolár Viktória

2024

Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem

Kaposvári Campus

Neveléstudományi Intézet

Óvodapedagógus Szak

Az irodalmi nevelés hatása az erkölcsi fejlődésre

Belső konzulens: Vörös Klára Ilona Phd

Egyetemi docens

Készítette: Spolár Viktória

EJZEKN

Intézet/Tanszék: Anyanyelvi és Gyermek kultúra Tanszék

**Kaposvár
2024**

Tartalom

1. Bevezetés	5
2. Szakirodalmi áttekintés	8
2.1. Az óvodai nevelésről	8
2.2. Gyermekirodalom az óvodában.....	9
2.2.1 Mondókák.....	10
2.2.2. Versek	13
2.2.3 Mesék	15
2.3 Az óvodáskorú gyermekek jellemzői	19
2.3.1 A gyermeki gondolkodás jellemzői (Kádár, 2013) szerint:	19
2.3.2 A gyermekek érzelmi fejlődése	20
2.3.3 Én-tudat, énkép.....	20
2.4 Az erkölcsi nevelés fogalma és lehetőségei az óvodai nevelés során	21
3. Saját kutatás	23
3.1 Kutatási módszerek	23
3.1.1 Óvodáskorú gyerekek erkölcsi fejlesztésének lehetőségei a gyerekirodalom segítségével	24
3.1.2 Óvodáskorú és általános iskolás gyerekek erkölcsi fejlesztésének lehetőségei a mese segítségével	27
3.1.2.1 A vizsgálat körülményei	27
3.2 Eredmények bemutatása.....	30
3.2.1 Óvodások vizsgálati eredményei	30
3.2.2 Iskolások vizsgálati eredményei.....	32
3.2.3 Összehasonlítás, értékelés	34
4. Összefoglalás	37
Irodalomjegyzék	38
Képek és táblázatok jegyzéke.....	45

Mellékletek	46
1. melléklet A népmesék műfaji jellemzői	46
2. melléklet Tervezett kérdések	47
3. Melléklet A szorgalmas és a rest leány Magyar népmese.....	48
4. Melléklet 1. táblázat indexszámainak magyarázata	52
5. Melléklet Óvodások válaszai a feltett kérdésekre	54
6. Melléklet Iskolások válaszai a feltett kérdésekre	58
7. melléklet Engedély kutatás végzésére	62
Nyilatkozatok	63
Hallgatói nyilatkozat.....	63
Konzulensi nyilatkozat	64

1. Bevezetés

„A mesék szinte észrevétlenül juttatják a gyermeket a szellemi, lelki, érzelmi gazdagodáshoz.”

Kádár Annamária

(Kádár, 2013:56)

A gyermekeket már születésüktől fogva körülveszik olyan személyek, intézmények, szervezetek, amelyek biztosítják a társadalomba való beilleszkedésüket. Ezek az egymással szoros kapcsolatban álló területek képezik a nevelés színtereit. Kozma (2001b) megállapítása szerint nevelés fogalmáról onnan beszélhetünk, amikor az utánczás és az ösztön nem volt elegendő a személyiség fejlődéséhez. Az őskorban a nevelés az élettapasztalatok átadását jelentette az életben maradás érdekében. Az ókori virágzó kultúrákban az államok berendezkedése határozta meg a nevelés célját. Az uralkodó társadalmi réteg gyermekeit híres tanítók nevelték, addig a szegényebbeknek főként maga az élet volt a tanítómestere (Pukánszky, 1996a). A középkorban a vallásos, erkölcsöt szem előtt tartó nevelés mellett megjelent a világi nevelés is. Hazánkban is ekkor vette kezdetét az intézményes oktatás (Pukánszky, 1996b). A humanista nevelés kapcsán Rotterdami Erasmus nevét kell kiemelnünk, aki felvetette, hogy a gyermeknevelés a szülők felelőssége, az másra nem ruházható (Albert, 2011). Az első részleteiben is kidolgozott nevelési rendszer Comenius (1592-1670) nevéhez fűződik, koncepciójának alapja az oktatás volt és ezen belül valósította meg a nevelést (Gaál-Jászi, 2014). A téma szempontjából meg kell említenünk Herbart-ot (1776-1841), aki Pestalozzi módszerével megismerkedve létrehozta az első lélektani alapú nevelési rendszert, amelyben az általános, egyedüli és legmagasabb cél az erkölcsiségben teljeseedik ki (Bicsák, 2016).

A XIX. század tudományos fejlődésével együtt megkérdőjeleződött a nevelés mindenhatóságába vetett bizalom. Felvetődött a kérdés, hogy az öröklés, a környezet és a nevelés milyen arányban vesz részt a gyermeki személyiség kialakulásában (Kozma, 2001 a) A mai meghatározás alapján a nevelés olyan egyirányú, szándékos hatás, amely a gyermeket a társadalmi együttélés folyamán éri (Gaál – Jászi, 2014).

A nevelés első és legfontosabb színtere a család. A család hat legközvetlenebbül a kisgyermek személyiségének alakulására. Az a gyermek, amelyik szerető, gondoskodó családi

környezetben nő fel, gazdag útravalóval lép tovább az életbe, sehol máshol meg nem szerezhető impulzusok, szokások birtokosává teszi (Nyéki, 2014).

A nevelés második színtere 3 éves kortól az iskolába kerülésig az óvoda. Az óvodai nevelésnek meghatározó szerepe van a szociális jellegű feladatokon túl a gyermek érdeklődésének felkeltésében, tanulási képességeinek, motiváltságának és kreativitásának megalapozásában, az egészséges életmód alapjainak lerakásában, a multikulturális nevelésben, az érzelmi biztonság megteremtésében (Kozma, 2001b). Ehhez pedig az óvodapedagógus rendelkezésére egy kimeríthetetlen kincestár áll: a sok mese, a saját hangja, a mimikája, a testi kifejezőeszközei, saját személyisége, a képzelet, és a fantázia (Both, 2015). Az érzelmi biztonság kialakításának és az anyanyelvi nevelés fejlesztésének fő eszközei a mondókák, versek, dúdoló, dalok és a mesék. Kádár Annamária szerint ezek „szinte észrevétlenül juttatják a gyermeket a szellemi, lelki, érzelmi gazdagodáshoz (...) Az a mese érinti meg a gyermeket, ami kielégíti lelki szükségleteit, és ami választ ad az őt foglalkoztató kérdésekre.” (Kádár, 2013: 56). Éppen ezért nagyon fontos, hogy mikor és milyen gyermekirodalmi művekkel találkoznak. A gyermekek számára adekvát történetek fejlesztik az érzelmi intelligenciájukat, nagy hatással bírnak erkölcsi nevelésükre.

Egy kisvárosban nőttem fel, ahol még jellemző a többgenerációs családmodell. A mai napig emlékszem azokra a mesékre, amelyeket velünk elő nagymamám és édesanyám meséltek nekem. A mesék világa és a gyermekek tiszta szívű szeretete terelt pályaválasztásom irányába. Gimnáziumi tanulmányaim után óvodapedagógus szakra jelentkeztem és az, hogy jó úton járok ott is csak megerősödött bennem.

Az óvodai gyakorlatok során azt tapasztaltam, hogy egyre kevesebb ideje jut a szülőknek a gyermekekkel való minőségi idő eltöltésre, főként társadalmi-gazdasági okokból. Így nagyon sok nevelési feladatot az intézményes rendszereknek kell átvállalniuk. Személyiségünkkel, értékeink közvetítésével önkéntelenül is elültetjük a gyerekekben az erkölcsös viselkedés csíráit, alakítjuk viselkedéskultúrájukat, amire láthatóan nagy szükség van.

Szakedolgozatomban a gyermekirodalmi művek hatásait vizsgálom az óvodáskorú gyermekek erkölcsi nevelésére. Választásomnak több oka volt. Egyrészt olyan tudást szerezhetek ebben a témában, amelyet óvodai munkám során felhasználhatok a gyermekek erkölcsi-érzelmi intelligenciájának növelésében, másrészt kíváncsi voltam, hogy a gyermekek életkorának előrehaladtával ez miben és mennyire változik.

Ehhez nyújtott segítséget a téma szakirodalmának feldolgozása, valamint saját vizsgálatom. A vizsgálat első részében a teljesség igénye nélkül összegyűjtöttem azokat a magyar

gyermekirodalmi műveket, főként a népköltészet és a népmesék köréből, amelyek a gyerekek erkölcsi nevelésében szerepet játszhatnak az óvodai nevelés során, majd az általam kiválasztott intézményekben óvodás és második osztályos gyerekek körében egy általam kiválasztott gyermekirodalmi művet olvastam fel. A műhöz kapcsolódó kérdéseimmel a benne lévő erkölcsi tartalmak megértésének fokára és azok gyerekek saját életébe való beépülésére voltam kíváncsi.

Kutatásom elején az alábbi hipotéziseket fogalmaztam meg:

- H1: Az óvodásoknak szóló gyermekirodalomban megtalálhatók azok az adekvát mesék, versek, mondókák, amelyek az élet minden területére útmutatást adnak a gyerekeknek.
- H2: Az óvodáskorú gyermekek erkölcsi nevelésének fontos eszköze az adekvát gyermekirodalmi művek felhasználása.
- H3: A gyerekek rendelkeznek információval az erkölcsi tartalmakról, tisztában vannak azok természetével.
- H4: Az életkor előrehaladtával a gyermekirodalmi művek megértésében és feldolgozásában fejlődés tapasztalható.

2. Szakirodalmi áttekintés

2.1. Az óvodai nevelésről

Ahogy azt már említettem a bevezetőmben a gyermekek második nevelési színtere az óvoda. Az óvodáskor 3-7 éves korig, a gyermek az iskolakezdéséig tart, nagy változásokat hoz az életébe. Az Óvodai Nevelés Országos Alapprogramjáról rendelkezik 363/2012. (XII. 17.) Kormányrendelet. A kormányrendelet meghatározza a magyarországi óvodákban folyó pedagógiai munka alapelveit. Többek között azt, hogy a gyermeket szeretetteljes gondoskodás és különleges védelem illeti meg, nevelése elsősorban a család joga és kötelessége, s ebben az óvodák kiegészítő, hátránycsökkentő szerepet töltenek be. Az óvodában folyó nevelésnek a személyiség teljes kibontakozásának elősegítését kell megvalósítania, gyermeket megillető jogok tiszteletben tartásával; biztosítva az esélyegyenlőséget (NJT, 2012).

Az óvodai nevelés általános feladatait az 1. kép szemlélteti:

1. kép Az óvodai nevelés általános feladatai (forrás: saját szerkesztés)

Szakedolgozatom témájából adódóan, az általános feladatok közül az érzelmi, az erkölcsi és az értékorientált nevelést helyeztem a fókuszba, ami a szocializációs folyamatokon keresztül valósítható meg legjobban. Ennek során elengedhetetlen, hogy a gyermeket az óvodában érzelmi biztonság, állandó értékrend, derűs, kiegyensúlyozott, szeretetteljes légkör, pozitív attitűd vegye körül. Az erkölcsi nevelésnek szerves részét képezi a környezet megismerése, amely a nemzeti identitástudat, a keresztény kulturális értékek, a hazaszeretet, a szülőföldhöz

és családhoz való kötődés alapja (NJT, 2012). Ne felejtjük azt sem el, hogy az óvodapedagógus modell a gyermekek számára.

A másik fontos alapfeladat, amely szintén releváns a szakdolgozat témájában az anyanyelvi, az értelmi fejlesztés és nevelés. A kommunikáció különböző formái az egész óvodai tevékenységet áthatják.

Az általános feladatok változatos tevékenységi formákon keresztül valósíthatók meg.

2.2. Gyermekirodalom az óvodában

A gyermekirodalom fogalma a 19. század közepe után alakult ki, ekkor kezdtek megjelenni olyan művek, melyeket szándékosan gyermekolvasó-közönség számára alkottak. Célja eleinte azok nevelő hatása volt, nem az irodalmi élmény, a szórakoztatás. A 20. századtól azonban már a gyerekirodalomba sorolták a nem kimondottan gyerekek számára írt, de a gyermekek által befogadható műveket is. Ennek hazánkban első példája az 1943-ban T. Aszódi Éva válogatásában megjelent Versek könyve (Dobszay, 2004).

Beney (1980) szerint a gyerekversek imprinting jellegűek, a későbbi esztétikai élmény pszichés előfeltételeit teremtik meg. Azt gondolom mindez általánosan igaz minden gyerekirodalmi alkotásra.

A kisgyermek az első irodalmi élményeit már magzati korban, az édesanyja hasában átélheti. Megszületés után főként az édesanyjával való szoros testi kontaktus a ringatás, a hintáztatás, a megnyugtató mozdulatok, a dúdolás, a versikékkel kísért ölbeli játékok, mondókák elemi ritmusélményt nyújtanak. A korai élményeknek meghatározó szerepe van. Ezt támasztja alá Bárdos (2013), aki szerint, azok a gyerekek, akiknek életük első 4-5 évben nem mesélnek, énekelnek, később az irodalmi élményeket sem lesznek képesek feldolgozni, átérezni.

Az irodalmi alkotásokat az óvodában a gyerekek többnyire mozgásokkal összekapcsolva sajátítják el, életkornak megfelelően. A magyar gyermekköltészet, a népi, dajkai hagyományok, gazdagsága ritmusosságával, a mozdulatok és szavak egységével érzéki-érzelmi élményeket nyújtanak a gyerekek számára (Szinger, 2008). Bár ezek a népi hagyományokat őrző alkotások régen keletkeztek, a benne szereplő emberek nem hasonlítanak a ma emberére, nem ismerhető fel benne a modern társadalmi berendezkedés, mégis sokat adnak a gyerekeknek. Mozgósítja belső erőforrásait, amellyel képes alkalmazkodni a változó körülményekhez (Bettelheim, 2011).

A mesehallgatás egy elengedett állapot, amelyben lehetőség nyílik egy belső képvilág megjelenítésére, ami a gyermeki élményfeldolgozás egyik legfontosabb formája (Varga Kovács, 2006).

A gyerekirodalmi művek hallgatása, ismétlése, mozgással összekötött gyakorlása a mentális higiénének is elmaradhatatlan része. A 3-7 éves gyermekek személyiségfejlesztésében a népi, a klasszikus és a kortárs irodalmi műveknek egyaránt helye van (MK, 2018).

Sajnos a kereskedelmi csatornák és az internet térhódításával az alfa generációba tartozó gyermekek mesenézési szokásai a „modern” mesék irányába tolódtak el, amelyek az erőszakos magatartásminták, nem életkornak megfelelő választások, nyelvezet és az, hogy a gyermeknek szülő nélkül, egyedül kell megbirkóznia a számára még feldolgozhatatlan látványelemekkel, nagy károkat okozhat a személyiségfejlődésükben (Sikesdi, 2022).

2.2.1 Mondókák

A mondókák erősen ritmikus, dallamos hanglejtésű vagy sokszor énekelt versikék (Ortutay,1980). Témakörük felöleli a gyermeki lét minden mozzanatát. Egyszerű szövegeikkel, játék közben nevelik, fejlesztik, szoktatják a gyerekeket. Többféle csoportosításuk létezik. Kiss szerint (Kiss 1891, idézi Bajzáth, 2015) a két nagy csoportjuk:

1. a természeti környezettel összefüggő mondókák pl.:
  - Süss ki nap...(Zilahi – Gergác (1994a)
  - Ess eső, ess...(Zilahi – Gergác (1994b)
  - Esik eső, hull a hó...(Zilahi – Gergác, 1994c)
  - Megy a Hold az égen...(Zilahy – Gergác, 1994c)
2. a társas érintkezés mondókái pl.:
  - Hétfő, kedd, szerda, csütörtök...(Zilahi – Gergác, 1994b)
  - A mi cicánk...(Zilahy – Gergác 1994d)
  - Húsvéti mondókák: Ákom, bákomp... Zöld erdőben jártam..., Úgy viruljanak a lányok...(Zilahi – Gergác (1994a)

A mondókákat funkció szerint is csoportosíthatjuk (VMDA, N.a.), például:

1. Találós versikék pl.:

*„Rózsén él
földön hál,
szárnyra kél,
égen száll,
lepkét vonz,
álmot űz –Mi az?”*

*„Fekete bika
vörös nyelvét nyújtogatja.
Mi az?” (Zilahi – Gergác, 1994c: 89)*

2. Hintáztatók és ringatók pl.:

*„Hinta-palinta,
Cukros palacsinta.” (Zilahi – Gergác, 1994d:16)*

*„Hinta, hinta, palinta,
Szépen szóló pacsirta
Lökd meg, pajtás, a hintát,
Érjem el a pacsirtát.” (Zilahi – Gergác 1994b: 144)*

3. Állatok beszéde pl.:

*„A cinege azt mondja: Künn csücsü! künn csücsü! vagy Fityeg, fityeg!”
„A varjú amikor károg: Kár, kár, hogy a fejed ott áll!”
„A vadgalamb beszéde: Burukk, burukk!”
„Pacsirta éneke: Csiki szűr, csiki szűr! vagy Itt bújik, itt bújik!”
„Gólya beszéde: Kelep, kelep!” (Zilahi – Gergác, 1994a: 34)*

4. Tárgyak beszéde pl.:

Vonat a kaptatón:

*„Csak egy ki-csit,
Csak egy ki-csit,
Is-ten se-gíts,*

Is-ten se-gíts ... ”

Az óra beszéde:

„Tikk-takk- szó-ra jár az óra,

Tikk-takk szó-ra jár az óra.” (Zilahi – Gergác, 1994c: 103)

5. Kiolvasók pl.:

„Csörgő-börgő mogyoró,

Te leszel most a fogó”.

„Andan-dénusz, diki-daka-dénusz,

Diki-da a-bumsztradassza,

Diki-daka bumm!” (Zilahi – Gergác, 1994d:77-78)

6. Ugráltatók pl.:

„Ángyomasszony zsákját

elvitték a molnárok

hímes tömőfáját

a Dunába dobták.

pfujj, a Dunába,

pfujj, pfujj, pfujj!” (J. Kovács, 2015: 25)

„Kert alatt kicsi kicsi

rajta ül a bécsi csacsi,

hopp!” (J. Kovács, 2015: 35)

7. Serkentők pl.:

Ki játszik ilyet? (Vargyas, 2001)

8. Guggócskák pl:

„Ég a gyertya, ég,

El ne aludjék,

Aki lángot látni akar,

Mind le guggoljék.”(Zilahi – Gergác 1994c: 70)

„Sétáljunk, sétáljunk,

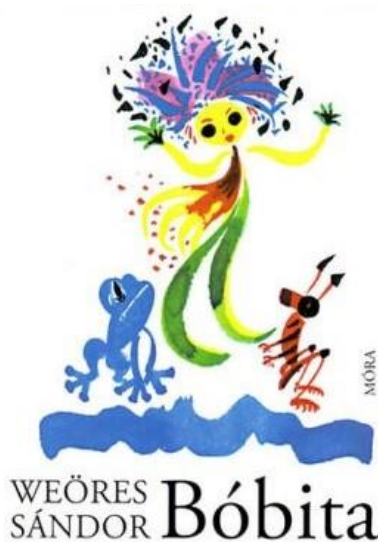
Egy kis dombra lecsücsülünk,

Csüccs!” (Zilahi – Gergác 1994d: 21)

Bakosné (2019) szerint a mondókák jellegzetességeit azok nyelvi (hangzás, betét, megszólítás), tartalmi (alkalom, mozgás, szokás) és kölcsönzött (pl.: idegen nyelvből, nép- vagy műköltészetből) jegyei adják.

2.2.2. Versek

A magyar gyermekköltészet a felnőtt irodalomban már korábban értéket adó írók és költők munkássága mentén alakult ki (Bárdos, 2013). Sok esetben a gyerekvers kategóriába sorolt művek írói maguk állítják, nem gyerekverset alkottak: *”Azokat a verseimet, amiket később gyerekversként soroltak be, nem gyerekeknek írtam. Nem gondoltam a gyerek-felnőtt különbségre.”* – mondta Weöres Sándor, idézi Dobszay (Dobszay, 2004:4). (2. kép)

2. kép Weöres Sándor: *Bóbita* (forrás: flaccus.hu)

Mégis mitől lesz egy vers gyerekvers? Mitől lesz az jó? Bárdos (2013) szerint a jó gyerekversben a hallgató azonosulni tud a lírai énnel. Elsősorban egyszerű, rövid, játékos történet, amely olyan ritmussal rendelkezik, ami szinte énekelhető, kitapsolható. Egy kerek, egész, zárt világ, amelynek erős a képisége, átütő erejű érzelmi töltése van. Megtalálható benne a szavakkal való játék, a humor, az ironia.

A magyar gyerekversek alkotói között, a már említett Weöres Sándor mellett - a teljesség igénye nélkül – számos, elsősorban a felnőtt irodalomban jeleskedő író, költőt ismerünk:

Radnóti Miklós, Móra Ferenc, Nemes Nagy Ágnes, Zelk Zoltán, Szabó Lőrinc, Gyulai Pál, Csanádi Imre, Gáspár János, Kányádi Sándor, Kassák Lajos, Szilágyi Domonkos, Csoóri Sándor, Nagy László, Áprily Lajos, József Attila (3. kép), Petőfi Sándor, Szép Ernő, Tarbay Ede, Juhász Gyula, Tamkó Sirató Károly, Móricz Zsigmond. Csukás István, Gyurkovics Tibor, Donászi Magda.

3. kép: József Attila: Világokat igazgatok: üveggolyókkal játszom könyvborító
(forrás: saját fotó)

A mai magyar gyermekvers-költészet képviselői (szintén a teljesség igénye nélkül): Varró Dániel, Lackfi János, Presztner Norbert, Cseh Katalin, Bartos Erika, Lezsák Sándor, Miklya Zsolt, Petőcz András, Peremartoni Zsuzsanna, Szabó T. Anna, Mentovics Éva.

Lovász (2019) átfogó repertoárt szerkesztett óvodásoknak, amelyben egyszerre fellelhetők a múlt és a jelen alkotásai is.

Ahogy már említettem kisgyerek számára a vers elsősorban az érzelmek későbbi átélésének bevésődő alapmintája, ami feltétele lesz a későbbi irodalom iránti érzékenységnek, de ezen kívül a gyerekeknél számos területet fejleszt. Elősegíti tehát:

- személyiség fejlődését
- művészet iránti fogékonyságot
- segíti a verbalitást
- tudat kialakulását

- képzelet fejlődését
- érzelmek befogadását, tudatosítását, kifejezését
- erkölcsi normák megismerését.
- motoros képességek fejlődését (Szente-Tarján, 2015).

A versélmény befogadásához nagymértékben hozzájárul az előadó hangja, hangszíne, mimikája, gesztusai, érzelembefogadása, a felolvasás dallamossága, ritmizálása. A költői szó az egész testre hatással van. Vershallgatás közben testi szinten tapasztalható tónusfokozódás és elernyedés, feszültség és oldódás hatása érvényesül (Beney, 1980). Mindezen kívül fontos a mesélés előkészítése, a környezet, és a mese sokirányú feldolgozása.

2.2.3 Mesék

A mese epikai műfaj, melynek eredete a mítoszokon, mondákon és legendákon keresztül az írásbeliség előtti időkre nyúlik vissza (SN, N. a.a). Eredetileg a felnőttek szórakoztatására-okulására szolgáló történetek voltak (Zóka, 2007). A Magyar nyelv értelmező szótára szerint: *„A nép ajkán élő, szájról szájra járó, csodás, hihetetlen elemekkel teleszőtt, rendszerint prózai, ritkán verses, költött elbeszélés.”* (Bárczi – Ország, 1959-1962). Jelentése a finnugor eredetű „beszélni” szóból alakult ki. A mesék általában szerencsés kimenetelű, varázslatos történetek. Jellemzői csodás tettek, csodás lények, átváltozások, próbatételek, ismétlődő cselekvések, kiváló képességű főhős, akit társai segítenek vagy gátolnak tettei végrehajtásában, egyértelműen tudjuk kik a jók és kik a rosszak. Ezen kívül a mesékben szerepelnek állandó szófordulatok, meseszámok, varázseszközök, amelyek segítik a főhőst (Bárdos, 2013). Joseph Cambell (1949) idézve Kádár Annamária (2014: 31) a következőket írja a mesék főhőseiről: *„... a hős ugyanazt a jellegzetes utat járja be, ami valójában nem más, mint a lélek mélyén tett identitáskereső utazás, amely a belső középpontunk felé tart.”*

A mesék csoportosítása többféleképpen történhet. Eredet alapján megkülönböztetjük a népmesét (1. melléklet) és a műmesét. A népmesék és műmesék hatnak egymásra, a népmesékből a reneszánsz óta a nagyon sokat merít a műmese, de a népmesék is tartalmaznak műköltészeti motívumokat. Ezeket a hasonlóságokat a gyűjtők csak jóval később fedezték fel (SN, N. a.b). A népmesék elterjedése társadalmilag szélesebb körben a 19. században, a Grimm-testvérek tevékenységének volt köszönhető (Bene, 2022). Különbségüket az 4. kép szemlélteti.

A mese fajtái

Népmese

- ▶ Szerzője ismeretlen
- ▶ Szájhagyomány útján terjedt
- ▶ Folyamatosan változott – a mesélők elvettek, vagy hozzáadtak
- ▶ Az emberi élethelyzeteket burkolja
- ▶ Hallgatjuk, mára a népmesegyűjtők összegyűjtötték
- ▶ Minden motívumnak megvan a maga jelentése
- ▶ Fordulatos, sok benne a véletlen

Műmese

- ▶ Szerzője ismert
- ▶ Egyéni alkotás
- ▶ Egy változata van, szövege állandó
- ▶ Olvassuk, nincs szükség mesemondóra
- ▶ Témája a mindennapokhoz kötődik
- ▶ Logikusabb, kevesebb benne a véletlen

4. kép A mese fajtái (forrás: saját szerkesztés)

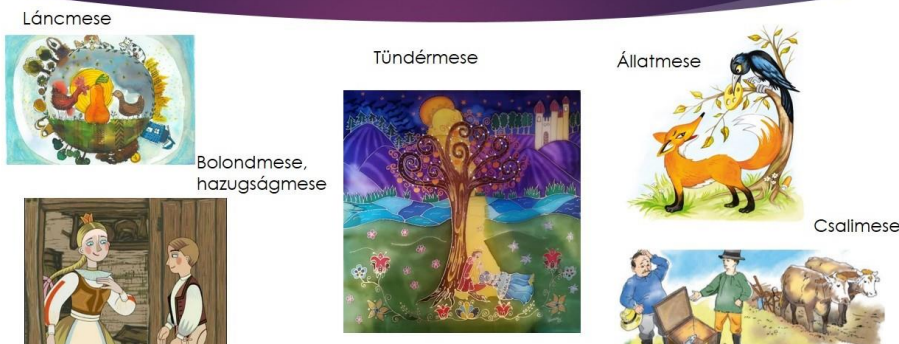
A meséket tartalma alapján is meg tudjuk különböztetni. Keresztes (2015) az alábbi csoportosítást és jellemzőket használta:

- tündérmese vagy hősmese: a hősök története, és az emberé, akinek hőssé kell válnia. csodás eseményekkel, varázslatokkal, és váratlan fordulatokkal tűzdelt.
- állatmese: az állatok emberi tulajdonságokkal rendelkeznek, a végén erkölcsi tanulságot fogalmaz meg (fabula, tanmese)
- láncmese: a feltételek láncot alkotnak, amelyek ritmusosan ismétlődnek, a végén visszagöngyöli az eseményeket, próbára teszi az emlékezetet
- csalímese: becsapja a hallgatóságot, hirtelen lezárja a történetet
- bolondmese vagy hazugságmese: megnevettet, szórakoztat (5. kép)

Ezeken kívül is még számos további csoportosítást ismerünk. Pl.: formulamesék, novellamesék, legendamesék (SN, N. a.b).

Mesetípusok

5. kép Mesetípusok (forrás: saját szerkesztés)

A mesékkel számos értéket, üzenetet tudunk közvetíteni. Éppen ezért nagyon fontos, hogy milyen mesét választunk, mi a célunk vele. A mesélés során minden élethelyzetre találunk megoldást (Boldizsár, 2023). Minden életkorhoz köthető adekvát mese. Az alábbi felsorolásban példákkal kiegészítve mutatom be az egyes óvodai csoportoknál használható meséket.

1. Kiscsoport (3-4 évesek):

- Lánc-, halmozó-, mondókamesék

pl.: A kakas és a pipe (Illyés, 2018), A nyulacska csengője (Zilahi – Gergác, 1994a)

- Novellamesék

Jellemzői: hőse eszes, leleményes férfi vagy nő, akit a szerencse, a sors segít vagy akadályoz (Ortutay 1980). Ebben az időszakban főként a testről, kézzel, testrészekről szóló meséket alkalmazzuk (Bajzáth, 2015). pl.: Az öt jó barát (Bajzáth, 2019)

- Állatmesék

Ebben a korosztályban inkább a rövid terjedelmű mesékre essen a választás. pl.: 365 állatmese (Campos, 2008)

- Legendamesék

Jellemzői: általában biblikus eredetűek, olykor tréfás, profán történetek, melyekben bibliai alakok bukkannak föl. (Ortutay, 1981) Választ adnak a gyerekek nyelvén arra, hogy miért olyan a körülöttünk levő világ, amilyen. pl.: A kutya meg a nyúl (Zilahi – Gergác, 1994c)

2. Középső csoport (4-5 évesek)

- Állatmese

Jellemzői: ebben az életkorban már többfázisú, terjedelmesebb. pl: A segítőkész medve, A torkos medve, A bátor medve (Podmaniczky, 2007), A bátor kiscsibe, Benjamin, a kölyökkenguru, Trombi és az almák, Bella mesél (Szemrák, 2002), A róka meg a pacsirta (Zilahy – Gergác, 1994a), A városi egér és a mezei egér (Bakó, 2022)

- Novellamese

Jellemzői: a gyerekeket a képi gondolkodásra ösztönzi, a hallgató felfedezheti saját magát a történetekben, a tündérmesék bevezetéseként szolgálnak. pl.: Az okos lány (Ligeti, 2010), Az igazságos, az okos és a gonosz, Dercsika mondája (N. László, N. a.)

- Tündérmese

pl.: A csonka torony, A háromágú tölgyfa tündére, Tündérszép Ilona és Árgyélus (Illyés, 2018)

- Csalímese

pl.: Kacor király, A mezei nyúl és a sündisznó (Nagy, 2012)

- Legendamese

pl.: Miért kanyarog a Tisza?, Hogyan lett a gomba? (Bajzáth, 2015)

3. Nagy csoport (5 év felett)

Az előzőekben felsoroltak mellett, amelyeknek már nagyobb a terjedelme:

- Hazugságmese

Jellemzői: hazugságok és lódítások sorozata, amelyeket hallgatva a gyerekek produktív képzelete szárnyal, vidám, nevetető, teret nyit a fantázia számára (Ortutay, 1979)

pl.: Hazudós mese (Zilahy – Gergác, 1994c), Három hazug mese (Kriza, 1961)

- Csúfolódó mese

Jellemzői: kicsit bosszantó, de mégsem sértő mesék, kiváló feszültség levezető, felszabadító erejű (SN (N. a. b)

pl.: Ihók és Mihók (Illyés, 2018)

A gyerekek a mesék hallgatásakor gondolati úton, a képzelet segítségével alakítják át a mindennapok történéseit. Mesehallgatás közben befelé fordul, lelki szemei előtt, mint egy belső moziban, életre kelnek a szereplők. Ezt a folyamatot elaborációnak nevezzük (Kádár, 2013). Szakmai gyakorlatom során sokszor találkoztam ezzel a jelenséggel. A gyerekek a meséket szimultán kettős tudattal fogadják be (Mérey – V. Binet, 1993). A gyerek tudja, hogy a kutya nem beszél, ő varázsszóra nem változhat tündérré, mégis örül, hogy a gebe csodálatos lóvá változik, a paszuly az évig nő, a csókák pedig újra visszaváltozzanak lányokká.

Összességében elmondható, hogy a meséknek a gyermekek életében meghatározó szerepe van, mert:

- ha ingergazdag környezettel társul, fejleszti a fantáziáját
- szórakoztat és nevel egyszerre
- mese hallgatásakor mese részévé válik, szerepazonosulás megy végbe
- segít eligazodni az élet nehézségei között, választ ad a kérdéseire
- az általános emberi, erkölcsi értékek észrevétlenül gazdagítják a személyiségét, segítve ezzel énképe alakulását (Nagy, 1995)
- hozzájárul a gyerekek spontán szocializációjához (Nagy, 2009)
- segíti a gyermek szókincsének bővülését
- érdeklődése az írott világ iránt felkeltődik (Bárdos, 2018)

2.3 Az óvodáskorú gyermekek jellemzői

A harmadik életévre a gyermek már sok fontos képesség birtokában van. A funkcionális alapmozgások birtokában van, jól kommunikál, tudja, hogy egy önálló személy. Mindezen képességek birtokában, világról szerzett ismeretei, tapasztalatai kíváncsiságának köszönhetően egyre gazdagabbá válnak (Margitics, N.a.). Kádár (2013) szerint az óvodáskorú gyermek gondolkodását az érzelmei, szükségletei vezérlik, számára a világ varázslatok színtere, ahol bármi megtörténhet.

2.3.1 A gyermeki gondolkodás jellemzői (Kádár, 2013) szerint:

- gyermeki realizmus – az álmok és a valóság összekeverednek
- prelogikus gondolkodás – látszólagos logikátlanság, mindenre van magyarázata, következtetései hasonlóság alapján születnek
- intuitív – képes automatikusan és ösztönösen feldolgozni az információt

- képi ábrázolás - az őt körülvevő világot képi szimbólumok formájában rögzíti
- szinkretikus gondolkodás - képzeletében bármi, bármivel bármikor összekapcsolható
- animisztikus gondolkodás - megelevenítő, mivel megszemélyesíti a tárgyakat, jelenségeket, égitesteket és életet, cselekvést tulajdonít ezeknek.
- fenomenisztikus gondolkodás – látványvezérelt, a valóság felszíni sajátosságait ragadják meg.

Gondolkodási műveleteit József (2011) gyűjtötte össze:

- Analízis-szintézis (komplexen érzékel)
- Összehasonlítás (a különbségeket könnyebben észre veszi)
- Általánosítás-konkretizálás (általánosítva fejez ki egy és ugyanazon kapcsolatot)

2.3.2 A gyermekek érzelmi fejlődése

Az óvodáskorú gyermek életét még labilis érzelmei irányítják. Az óvoda - iskola átmenetre már megjelennek az intellektuális-, az erkölcsi-szociális-, és az esztétikai érzelmek is. A szülőkről való leválás elkezdődik, már az óvónőkhöz, és társaikhoz is erős érzelmi szálakkal kötődik. A barátválasztás nagyon fontos a gyermekek életében. Eleinte külső jellemzők szerint választ, később megjelenik a belső értékek szerinti választás (József, 2011). Leginkább párban szeretnek játszani, mivel ekkor még nehézséget jelent egyszerre több kapcsolat kezelése (Gottman – Decaire, 1997).

A gyermek érzelmi életének a szeretet a vezérlőelve. Cselekedeteit az elismerés és a szeretet kivívása határozza meg. Megjelenhetnek a félelmek, amelyek a kisgyermekkor természetes velejárói (József, 2011). Félelme okozhat az elvesztés, a tehetetlenség, a cserbenhagyás, a rossz álmok, szülői konfliktusok, halál...Bármitől is féljen a gyerek, tudnunk kell, ez egy egészséges funkció. Nagyon sok múlik gyermekekkel foglalkozó felnőtteken, hogy miként értelmezik, és hogy reagálnak a szorongásaikra (Árvainé, 2017).

2.3.3 Én-tudat, énkép

Az óvodáskor egyik jellemzője az egocentrizmus. Saját vágyai és szükségletei irányítják, mindent magának akar, nem szívesen osztja meg saját dolgait a társaival; mindig első lenni; mindig ő akar nyerni. Ez nem önzést jelent, ez a látásmódjából adódik. Azt feltételezi, hogy

mindenki úgy látja a világot, ahogy ő, csak fokozatosan ismeri fel, hogy más emberek gondolatai, érzései nem azonosak az övével (Kádár, 2013).

2.4 Az erkölcsi nevelés fogalma és lehetőségei az óvodai nevelés során

Az erkölcsstan, mint tudomány több mint kétezer esztendő. Elméletében a „jó” és „rossz” problémájával, a különböző erkölcsi eszmékkel, értékekkel foglalkozik. Gyakorlatban az ember ehhez való viszonyával, saját maga, az emberi és természeti környezetben való megnyilvánulásával. Szabályokat, normákat, parancsokat tartalmaz (Szabó, 1994). De többféle meghatározással találkozhatunk:

- *Társadalmi szempontból* a helyesnek tartott emberi magatartást, cselekedeteket kötelezően meghatározó, koronként és közösségenként változó normák összessége,
- *Vallásügyi szempontból* a vallás erkölcsi normák összessége.
- *A népi kultúrában* erkölcstelennek tartották a rossz természetű, makacs, makrancos, önfejű embereket (Bárczy – Országh, 1959-1962).

Az erkölcs (görög: ethosz, latinul: mos) lényegében „élettörvény”, erkölcsi törvény, megnevezésére használatos még az etika illetve a morál (latin) megnevezés is. Azon normák, szabályok, összessége, melyek magatartásunkat, cselekedeteinket, szabályozzák. (Szabó, 1994).

Az ember erkölcsi normákhoz való alkalmazkodása, már születés után elkezdődik. Emlékszünk még gyerekként, hányszor mondták a szüleink: „Ezt nem szabad!”, „Ez csúnya dolog!”...stb. Jó esetben már a családban megtanuljuk mit szabad, és mit nem, mi helyes, mi nem, mi a jó és rossz között a különbség. Alkalmazkodunk a társadalom legkisebb egységének normáihoz. Óvodába kerülve az erkölcsi nevelés során hatalmas előnyt jelent, hogy a gyermekek csoportban töltik mindennapjaikat. Az óvodában eltöltött napok szinte minden perce kínál lehetőséget a gyermekek erkölcsi nevelésére. A viselkedést szabályzó normáknak a rendszerét elsősorban a felnőttel való kapcsolatában sajátítja el a gyermek. Átvételük utánzással, játékos gyakorlással, együttes élményhátter kialakításával megy végbe. A külső eredetű szabály fokozatosan belsővé válik (Mérey – V. Binet, 1993).

A személyes tapasztalást követően alkalmuk nyílik azok gyakorlására, így az erkölcsi tulajdonságok lassan megszilárdulhatnak. A társakkal való kapcsolatban megtapasztalhatják az együttérzés, segítőkészség, önzetlenség, figyelmesség pozitív érzésvilágát, ezeken túl az óvodai

évek alatt önállóságuk, önfegyelmük, kitartásuk, feladat- és szabálytudatuk is rengeteget fejlődik, aminek köszönhetően felkészülten léphetik majd át az iskola kapuját (Mucs, 2024). Bár az óvodában még választható, de az állami fenntartású iskolákban a 2013/2014. tanévtől új tantárgyként, felmenő rendszerben került bevezetésre az erkölcsstan/hit- és erkölcsstan tantárgy. A kezdetben nagy társadalmi vitát kiváltó intézkedés, a kötelező hit- és erkölcsstan oktatás mára nemhogy megszokottá vált és hatásai kifejezetten pozitívan hatnak a gyermekek lelki fejlődésére (Virág, 2019).

3. Saját kutatás

Szaktervezőként gyerekirodalmi művek hatásait vizsgáltam az óvodáskorú gyermekek erkölcsi nevelésében. Elsőként feltérképeztem azokat az erkölcsi tartalmakat, amelyeket az irodalmi művek segítségével át tudunk adni a gyerekeknek, ezekhez példákat is kerestem. A gyerekirodalmi művek hatásait az erkölcsi nevelésben egy mesefelolvasással és annak feldolgozásával támasztottam alá, amelyet vegyes csoportos óvodásokkal végeztem el. Kontrollcsoportként általános iskolás, második osztályos gyerekeknél is elvégeztem a vizsgálatot, majd a két különböző életkorú gyerekcsoport reagálásait összehasonlítottam.

3.1 Kutatási módszerek

A szekunder vizsgálat részeként, először feltérképeztem a témához szorosan kötődő szakirodalmat. Elsőként az óvodai nevelés általános feladatait, a fő tevékenységi formák közül az irodalmi nevelést. Részletesen bemutattam a mondókák, versek és mesék szerepét az óvodáskorú gyerekek életében. Különösen fontosnak tartottam kifejtetni az óvodáskorú gyermekek fejlődésének jellemzőit, és körbejártam az erkölcs fogalmát.

A szekunder kutatás eredményeinek alátámasztásához, a primer kutatásban elsőként megvizsgáltam az erkölcs fogalomköréhez tartozó tartalmakat alátámasztó gyerekirodalmat, amelyeket példákkal is kiegészítettem. Kutatásom második részeként ellátogattam az egyik helyi óvodába, ahol mesefelolvasás után a témához kapcsolódó kérdéseket tettem fel a gyerekekhez. (2. melléklet) Fejlettségi szintjük megállapításához kontrollcsoportként, általános iskolai 2. osztályos tanulóknál is elvégeztem a vizsgálatot.

Választásom azért esett a „A szorgalmas és a rest leány”(Gyuricza, 2016) című mesére (3. melléklet), mert gyermekkorom egyik kedves meséje volt, ezen kívül számos olyan elemet tartalmaz, amely alkalmassá teszi az erkölcsi tulajdonságok bemutatására. A vizsgálat során azt tapasztaltam, hogy a gyerekek többsége számára a kiválasztott mese optimális volt, de az óvodában – vegyes csoport lévén - a kicsi csoportos gyerekeknek talán túl hosszú, el-el kalandozott a figyelmük, a kérdéseimre ott főként a nagyobb gyerekek válaszoltak.

Természetesen a vizsgálatot a gyermekek szülei és az intézményvezetők tudtával és beleegyezésével végeztem, az intézményvezetőkkel és az óvodapedagógusokkal illetve a tanító nénivel. (7. melléklet)

3.1.1 Óvodáskorú gyerekek erkölcsi fejlesztésének lehetőségei a gyerekirodalom segítségével

A gyerekek számára az irodalmi alkotások térképezik fel és magyarázzák meg először a világot. Ezek tehát tudást, információt tárolnak a közösségről, melyben élnek. Ebben a fejezetben azokat a gyerekirodalmi alkotásokat sorolok fel –mondókákat, verseket –a teljesség igénye nélkül, amelyek felhasználhatók az erkölcsi neveléshez óvodai gyakorlatban. A példákat a magyar népköltészetből és a magyar költők alkotásai közül válogattam.

A gyerekirodalmi művek tárházában az emberrel kapcsolatos művek az egész emberi életet felölelik, arra próbálnak magyarázatot, útmutatót adni. Az 1. táblázat az ember életének fő aspektusaihoz tartozó mondókákat és verseket tartalmaz. A mondókák és versek fellelhetőségének helyeit indexszámmal jelöltem, amelyeknek jelentéseit a 4. melléklet tartalmazza.

**1. táblázat: Az ember életének főbb állomásaihoz kapcsolható mondókák és versek
(forrás: saját szerkesztés)**

Gyerekirodalmi művek	MONDÓKÁK	VERSEK
Az emberi élettel kapcsolatos fogalmak		
SZÜLETÉS, ÉLET, ÉLETSZAKASZOK, IDŐ	Élek-e, halok –e? ¹ Áll a baba áll ² Aludjál babácskám ² Jár a baba jár ² Aludj baba, aludjál ² Csili, beli, csendesen ³ Megy a hold az égen ³ Aranykertben aranyfa ³ Új hold, új király ⁵ Január elől jár ¹⁵ A hét napjai ³ Mondóka az évről ³	Weöres Sándor: Nap jön ¹ Weöres Sándor: Szunyadj kisbaba ³ Weöres Sándor: Altatódal ³ Weöres Sándor: Csiribiri ³ Weöres Sándor: Legyen álmod... ⁵ Weöres Sándor: Hold és álom ⁵ Weöres Sándor: Szunyadj kisbaba ³
TEST, TESTTUDAT	Hüvejkújjam almafa ² Kerekecske, dombocska ² Aki fázik, vacogjon ² Orrom krumpoli, szemem szén... ⁷ Itt a szemem, itt a szám... ⁷ Jancsi bohóc a nevem ⁹ Bal, jobb, bal, jobb	Weöres Sándor: Van két fürgé ⁵ Bódi Irén: Bódi Irén: Testrészek ⁸ Bartos Erika: Tükör ⁸ Zsuppánné Tófejy Éva: Szemüveg ⁸ Galla Ágnes: Mindenkinnek más hangja van ⁸
ÚTKERESÉS	Egy, kettő, három, négy ² Kora reggel talpon vagyok ⁹	József Attila: Szeretném, ha vadalmafa lennék! ⁴ Janicsák Isván: Hova, hova? ⁵ Nemes Nagy Ágnes: A titkos út ⁶ Weöres Sándor: Elmehetsz a világba ⁶ Weöres Sándor: Túl, túl... ⁵
TEVÉKENYSÉGEK, FOGLALKOZÁSOK	Cini, cini muzsika ² Etyem, petyem, potty ² Kukurikú, jó reggelt ² Fát vágok, fát... ⁶ Kipp-kopp, kalapács... ⁹ Én kis kertem kerteltem... ⁹	Weöres Sándor: A tündér ⁶ Kassák Lajos: Az ószeres dala ⁵ Kormos István: Vásár ⁵ Tóth László: Mese az ékszerészről ¹⁵ Kormos István: Öntözés ⁵ Miklya Zsolt: Helyére kerül minden ¹¹

	Debrecence kéne menni ⁹ Dolgozzatok, legények ⁹ Pista Bácsi fűrész ⁹ Hétfőn heverünk... ¹⁵ Lipem, lopom a szőlőt ¹⁵ Lóg a lába, lóga ¹⁵ Süssünk, süssünk... ¹⁵ Fölmásztam az almafára ³	Weöres Sándor: Kellene egy kis kert ¹³
ELMÚLÁS	Fölmentem a mennyekbe ¹ Kijött ördög a poklából ³	Miklya Zsolt: Isten hol lakik? ¹⁰ Lackfy János : Bújócska ¹⁴
CSALÁD, BARÁTSÁG KAPCSOLATOK	Névcsúfolók ³ Mit visztek, mit visztek ³	Zelk Zoltán: Este jó ¹² Székely Magda: Kirándulás az esőben ¹² Lackfy János: Lányok dala ¹⁴ Lackfy János: Dorottya és a szirmok ¹⁴ Kassák Lajos: Testvérek ⁵
KÖRÜLÖTTÜNK LEVŐ VILÁG TERMÉSZET, NÖVÉNYEK ÁLLATOK	Cserebogár, cserebogár ¹ Csigabiga gyere ki ¹ Elment a tyúk a vásárra ¹ Ess, eső, ess ¹ Lepke, szállj a tenyerembe ¹ Zúg az erdő, zúg a mező ¹ Süss fel nap ¹ Cirmos cica, haj ²¹	Kányádi Sándor: Farkas ³ Nagy László: Jegesmedve ³ Áprily János: Hóban ³ Petőfi Sándor: Arany Lacinak ¹⁷ Csukás István: Sün Balázs ¹⁶ Csanádi Imre: Alma ⁶ Csóri Sándor: Dióbél bácsi ⁶ Tamkó Sírátó Károly: Darázs-garázs ⁶ Móra Ferenc: a cinege cipője ⁶ Tamkó Sírátó Károly: Mondjam még? ⁶ Weöres Sándor: Kismadarak ¹ Weöres Sándor: Hold és felhő ¹ Csanádi Imre: Hold ¹⁸ Nagy László: Balatonparton ¹⁸ Szalai Borbála: Esik...esik ⁵ Kányádi Sándor: Jön az ősz ⁵ Gombár Endre: Kuttyák ⁵ Csukás István: Hideg szél fúj ⁵ Horgas Béla: Tudok egy erdőt ⁵
ÜNNEPEK	Kicsi vagyok, székre állok ⁵ Itt a farsang ¹⁵ Sándor napján ¹⁵ Ákom- bákomp berkenye ¹ Zöld erdőben jártam ¹ Végh György: Kleofás, a didergő kis tojás ⁵ Aki nem lép egyszerre ²⁰ Hóc, póc katoná ²⁰ Eljött a szép karácsony ²³	Móra Ferenc: Anyának ³ Jung Károly: Fehér világ ³ Veress Miklós: Mese a Mikulásról ³ Weöres Sándor: Száncsengő ³ Weöres Sándor: Suttog a fenyves ³ Csiki Tímea: Rózsakertben rózsafa ¹⁹ Csiki Tímea: Nők napjára azt kívánom ¹⁹ Osváth Erzsébet: Mennyi apró télapó ²² Mentovics Éva: Újévi köszöntő ²⁴

A mesék erkölcsi nevelésre gyakorlati hatást az általam választott mese segítségével mutatom be. A szorgalmas és a rest leány meséje számos lehetőséget kínál erre. Az erkölcsi tartalmakat Kádár (2014) útmutatásai alapján értékelem.

Vegyük először szemre a családot, amelyről a mesénk szól. Történetünk már eleve nem hagyományos családról, hanem a mai szóhasználatnál élve, patchwork családról szól. Egy olyan újriformálódott közösségről, melyet az egyik szülő és gyerekei alkotnak az új partnerrel, akinek esetleg szintén van már gyermeke. Ahogy a mesékben, a valós életben sem uralkodik mindig a tökéletesség. Már a kiindulóponton általában megállapíthatjuk, hogy vannak jók és rosszak. Az öregasszony nem szerette az öregember lányát, mostohán bánt vele, elzavarta a háztól. Sajnos, a mesében a lány apja, nem védte meg a saját lányát. Innen kezdődtek el az öregember lányának

a kalandjai, amelyhez ki kellett lépnie az addig megszokott életéből, el kellett hagynia a saját komfortzónáját. Ehhez nagy bátorságra, erőre volt szüksége. Bár nem tudjuk, hogy volt-e már valaha egyedül, távol a szülői háztól, de a mese azt sejteti, hogy nem. Biztosan nagyon el is szomorodott és félhetett is.

Nem tudjuk, hogy meddig, csak „*ment, ment egy darabig*”. (Gyuricza, 2016:86) A hősöknek vándorlásuk során a helyes utat, tevékenységeket kell választaniuk, mert ha nem, akkor a mese törvényszerűségei következtében pórul járnak. Ha megteszi, amit elvárnak tőle, akkor igazolja, hogy elfogadja társadalmának normáit. Hogy honnan volt ehhez elég ereje? Talán a bizonyítási vágy hajtotta. Szerette volna megmutatni, hogy ő jó! Hogy büszkék legyenek rá! Ahhoz, hogy vágyai megvalósuljanak, csodáknak kellett történniük. Nem volt e másként itt sem, csodás elemek tömkelege jelenik meg a mesében (beszélő tárgyak, növények, állatok; tündérek)

A mesékben mindig akadnak segítők, de a segítség nem rögtön érkezi, hanem amikor a legnagyobb szükség van rájuk. A segítséget csak akkor kapják meg a mesék hősei, ha kiállják a próbákat, megoldanak bizonyos feladatokat, véghezvisznek nagy tetteket.

A mi hősünket az út során öt alkalommal kérték segítségnyújtásra. A szorgalmas, jó szándékú, becsületes lány minden alkalommal bizonyította segítő készségét. Talán a biztatás is jól esett neki az idegen világban: „...*meglásd, jó tetteréért, jót kapsz.*” (Gyuricza, 2016:87)

Kiállta a próbákat, majd egyszer csak elért a tündérek lakta szép házhoz. A tündérek kedvesek voltak vele, marasztalták, megkérték, hogy maradjon náluk. Elmondták a feladatait. Ezzel egy új próbatétel elé állították, hiszen elmondták neki, hogy: „*Itt van hét szoba, Hatot seperj ki, de a hetedikbe be ne menj!*” (Gyuricza, 2016:88)

És a lány egy éven keresztül, minden nap kitakarította a szobákat, betartva azt a szabályt, amit a tündérek előírtak számára. Megjelenik a szabálytudat, a munka tisztelete, a precizitás, a teljesítmény fogalma, a kölcsönösség.

A mese bemutatja a jutalmazás rendszerét. Ha az elfogadott erkölcsi normák szerint élünk jutalomban lesz részünk. Jelen esetben a lány megkapta, ami járt neki: „*No, meghallgattál szépen, meg is kapod, ami jár neked. Hengergőzz meg ebben az ezüstpénzben, ami rád ragad, az a tied. No, most hengergőzz meg szépen az aranyban.*” (Gyuricza, 2016:88)

De nem csak ennyi volt a jutalma. A visszafelé vezető úton, minden és mindenki, akivel találkozott a tündérek háza felé vezető úton, megajándékozta az önzetlen segítségnyújtásáért.

A lány gazdagon és elégedetten érkezett haza.

Sajnos az öregasszony viszonya hozzá nem változott, nem ismerte el képességeit, emberi jóságát, sőt, azt mondta neki: „*Elég sokat kaptál, de most elmegy az én lányom is, s az sokkal*

többet hoz, mint te hoztál” (Gyuricza, 2016:91) Saját személyes problémájára itt még nem születik megoldás.

A mese második részében öregasszony lánya is végigment azon az úton, amit előtte a lány bejárt. Útja során nem tudott bizonyosságot tenni saját erkölcsi magaslatairól, nem nyújtott segítséget a hozzá fordulóknak: *„Én a csecsebecse lábacskaímat, vacsavacsa kezecskéimet be nem piszkítom, akármi is lesz.”* (Gyuricza, 2016:93) Önző, beképzelt volt, nem reagált érzékenyen a körülötte levők problémáira.

A tündérek házához szegődve, bár ismerte a szabályokat, azokat csak egy kis ideig tudta betartani, bement a hetedik szobába. Mindez gyenge jellemre vall. Büntetése azt lett, hogy a kígyók, békák összemarták. Jutalom nélkül távozott, nem élt a kínálkozó lehetőséggel.

A hazafelé vezető úton már ő volt az, aki segítségre szorult, de senki nem szánta meg, véresen, megszegyenülten kullogott haza.

A mese végén a lány végre megkapja, amire igazán vágyott, az apja tiszteletére, büszkeségére, elfogadására. Ezt mondja az öregember az öregasszonynak: *„Látod, az én lányom jobban szolgált, mint a tied.”* (Gyuricza, 2016:96)

Ahogy láthattuk, a mese szereplőinek tulajdonságai, céljaik, összecsapásaik eredménye, a mese tartalma, erkölcsi tanulságainak burkolt megfogalmazása segíti a helyes értékrend kialakulását, a magatartási szabályok betartását.

3.1.2 Óvodáskorú és általános iskolás gyerekek erkölcsi fejlesztésének lehetőségei a mese segítségével

3.1.2.1 A vizsgálat körülményei

- Óvodás gyerekek vizsgálata:

Helyszín: Mókuskert Óvoda – Városi Óvodák központi intézménye Süni csoport 8840 Csurgó, Petőfi tér 27.

OM azonosító: 202388

Fenntartó: Csurgói Óvodai Intézményfenntartói Társulás 8840 Csurgó, Széchenyi tér 2.

Társulási, fenntartói települések: Csurgó, Csurgónagymarton, Somogyescsó

Intézményvezető: Tóthné Tamás Zsuzsanna

A gyermekcsoport elnevezése: Süni csoport

Csoportszervezési forma: Vegyes életkorú csoport

A vizsgálatban résztvevő gyerekek száma: 19 fő

A vizsgálat időpontja: 2024. 04. 09. 8:30

A vizsgálat előzményei: Az óvó nénikkel egyeztetve már előre felkészítették a gyerekeket az érkezésemre, elmondták, hogy egy mesét szeretnék felolvasni, majd utána a mesével kapcsolatban kérdéseket szeretnék feltenni.

A vizsgálat körülményei: A csoportba a megbeszélt időpont előtt érkeztem, a gyerekek éppen tízóraitak. A tízórai után az óvó néni a gyerekeket a „meseszőnyegre” ültették és ők is elhelyezkedtek a gyerekek között. Én a „mesélőfotelben” kaptam helyet. A légkör barátságos és befogadó volt. Bemutakoztam a gyerekeknek, elmondtam, hogy miért jöttem, majd elkezdtem a mesét. A mese felolvasása körülbelül 7 percet, majd ezután a kérdések feltétele és azok megválaszolása 15 percet vett igénybe. Törekedtem a mese valóságos, korosztálynak megfelelő átadására. A gyerekek válaszaikat bekiabálták, előfordult, hogy egymás szavába vágtak. (5. melléklet)

- Iskolás gyerekek vizsgálata

Helyszín: Csurgói Eötvös József Sportiskolai Általános Iskola 8840 Csurgó, Kossuth u. 3.

OM azonosító: 201108

Fenntartó: Kaposvári Tankerületi Központ 7400 Kaposvár, Szántó utca 5.

Intézményvezető: Sikesdi Veronika

Osztály: 2. a

A vizsgálatban résztvevő gyerekek száma: 17 fő

A vizsgálat időpontja: 2024. 04. 09. 10: 35

A vizsgálat előzményei: A tanító néni már előre felkészítette a gyerekeket az érkezésemre, elmondta az osztálynak, hogy egy mesét szeretnék nekik felolvasni, majd utána a mesével kapcsolatban kérdéseket szeretnék feltenni.

A vizsgálat körülményei: Az osztályba a megbeszélt időpont előtt, még a szünetben érkeztem. A tanító nénivel átrendeztük a termet, a padokat félrehúzával félkörben helyeztük el a székeket. Én az osztállyal szemben középen kaptam helyet. A légkör barátságos és befogadó volt. Bemutakoztam a gyerekeknek, elmondtam, hogy miért jöttem, majd elkezdtem a mesét. A mese felolvasása körülbelül 6 percet, majd ezután a kérdések feltétele és azok megválaszolása 20 percet vett igénybe. Itt is nagy gondot fordítottam a mese

valóság, korosztálynak megfelelő átadására. A gyerekek jelentkezés és felszólítás után válaszoltak a kérdéseimre. (6. melléklet)

3.1.2.2 A kérdések bemutatása

A tervezett kérdéseimet több irányból tettem fel.

- A meséhez fűződő érzelem (1. kérdés)
- A mese szereplőinek felsorolása, a mese időrendje, segítők felsorolása (2.,6., 9. kérdés)
- A mese szereplőinek tulajdonságai, jó és rossz fogalomköre (4.,10., 12.,14. kérdés)
- Szeretet (3., 5. kérdés)
- A munka, szabálytudat (7., 8. kérdés)
- Jócselekedetek, segítségadás a mesében (19. kérdés)
- Jutalmazás, büntetés (11., 12. kérdés)
- Otthoni viselkedés, segítségadás, jutalmazás, büntetés (13.,14., 15., 16., 17. kérdés)
- Reakciók (18-21., 23. kérdés)
- Jócselekedetek a valóságban (22. kérdés)
- Szerepazonosulás (24. kérdés)

Kérdéseimet úgy állítottam össze, hogy azok átfogják a mese által közvetített erkölcsi tartalmakat és a gyerekek számára is érthető legyen. Bár a kérdéseket előre megterveztem, a vizsgálat közben a gyerekek reakcióik, válaszaik alapján változtattam rajtuk. Elvettem, vagy hozzátettem kérdéseket. Az is előfordult, hogy változtatnom kellett a jobb érthetőség, vagy éppen a részletesebb válasz érdekében. (5-6. melléklet)

3.2 Eredmények bemutatása

Eredményeimet a vizsgálatok sorrendjében, először korosztályokra és kérdéscsoportokra bontva, majd összegezve mutatom be. A kérdések és válaszok közül csak a téma szempontjából relevánsakat értékeltem, mindig idézve a gyerekek válaszait (5-6. melléklet)

3.2.1 Óvodások vizsgálati eredményei

Az óvodáscsoportban a gyerekek kivétel nélkül pozitívan álltak a meséhez, mindenkinek egyöntetűen nagyon tetszett. Egy kiscsoportos óvodás kérdezte meg, hogy *„milyen mese volt ez?”*.

A mese szereplői közül mindössze kettőt tudtak felsorolni: *„kakas”, „tündérek”*. Volt egy rossz válasz is, hiszen egy gyermek olyan figurát is megemlített, aki nem is szerepelt a mesében. (*„királyok”*).

A mese időbeni folyamatát ismerték a gyerekek, vissza is tudták idézni. Arra a kérdésre azonban, hogy miért kellett az öregember lányának elmenni, csak két nagycsoportos kisfiú tudta a választ (*„azért, mert az öregember felesége nem szerette, és elküldte”, „azt mondta neki, hogy menjen szolgálni”*), a többiek nem tudták ennek okát felidézni (*„elment a körtefára”, „mert szerei a körtefát”, „azért, hogy gazdag legyen”*).

Emlékeztek, hogy az úton kikkel találkoztak, bár ezek sorrendjét volt, aki összekeverte (*„Kivel találkozott először: kutya”*). Arra, hogy hova jutottak el az út végén (*„kastélyba”, „tündérekhez”*), és arra, hogy 7 szoba volt a tündérek házában szinte mindenki emlékezett.

A mese szereplőinek tulajdonságait a következő szavakkal jellemezték:

- Az öregasszony: *„nem szerette az öregember lányát”, „a saját lányár szerette jobban”, „nem örült”*
- Az öregember lánya: *„dolgos”, jól végezte a dolgát, betartotta a szabályt, szépem dolgozott.*
- Az öregasszony lánya: *nem segített, „nem akarta a kezét meg a lábát használni”,*

A harmadik kérdésem a szeretetről szólt: Melyik lányt szerette jobban az öregember felesége? A válaszok a következők voltak: *„a sajátját”, „amelyik nem dolgozott”, „a csúnyábbat”*

A munka fogalmával tisztában voltak a gyerekek (*„söpört”, „takarított”, „megmetszette”*), azt is el tudták mondani, hogy úgy metsszük meg a körtefát és a szőlőbokrot, hogy levágjuk az ágait, azért, hogy szép körték és szőlők legyenek rajta.

A tündérek házában a szigorú szabályra emlékeztek (*„hogy a hetedikbe nem mehet be”*), elmondták, hogy az öregember lánya betartotta a szabályt, az öregasszonyé pedig nem.

A gyerekek szinte kivétel nélkül el tudták mondani, hogy a lányok hogyan, milyen segítséggel, vagy éppen milyen gátló tényezők mellett jutottak haza. A jó lány mindenkitől segítséget kapott a hazafelé úton, amelyet a gyerekek fel is tudtak sorolni:

- *„Majd elindult visszafelé. Mit kapott a kemencénél? Mi sült a kemencében?*
- *kalács*
- *A szőlőtől mit kapott?*
- *szőlőt, bort*
- *A kúttól mit kapott?*
- *vizet*
- *A kutyustól mit kapott?*
- *gyöngyöt*
- *Aztán még kitől kapott valamit?*
- *a körtétől*
- *Mit kapott a körtefától?*
- *körtét”*

A rossz lány hazafelé vezető útjára is emlékeztek, sőt azt is elmondták, hogy az öregasszony nem hitt a kakasnak, aki kukorékolással jelezte, hogy jön a lánya véresen.

A gyerekek megértették, hogy az öregember lánya azért kapta a jutalmat („aranyat, ezüstöt), mert segített a rászorulókon, jól végezte a munkáját és betartotta a tündérek által meghatározott szabályt, míg az öregasszony lányát megbüntették, hiszen *„nem akarta a kezét meg a lábát használni”*. Sőt, mivel bement a hetedik szobába ott a kígyók *„megmarták”* és *„véres lett”*.

Az utolsó kérdések a gyereke viselkedéséről adtak információt. Pontosan tisztába voltak a jó és rossz, a jutalom és büntetés, a boldog és szomorú fogalompárokkal.

Sok gyermek mesélte el, hogy mit segítenek otthon a szüleiknek:

- *„Ti, ha segítetek otthon, kaptok jutalmat?*
- *igen*
- *Mit kaptok jutalomként?*
- *édességet*
- *Örülnek a szüleitek, amikor segítetek otthon?*
- *igen*
- *Honnan tudjátok, hogy örülnek?*
- *mert látjuk*
- *Mit láttok ilyenkor rajtuk?*

- *hogy mosolyognak*
- *És amikor valami rosszat csináltok, nem segítetek, nem tartjátok be a szabályokat?*
- *dühöseket, szomorúakat*

Arra a kérdésre, hogy melyik szereplőnek bújnának bele a bőrébe, legtöbbször az öregember lányát választották („*a lányéba, aki segített, aki sok aranyat kapott*”).

A mese szereplői közül

3.2.2 Iskolások vizsgálati eredményei

A mese a 2. osztályos gyerekeknek is tetszett, egy tanuló kivételével, aki nemtetszését azzal indokolta, hogy: „*azért mert az egyik lány nem csinál semmit*”. A mese szereplői közül szinte mindegyiket fel tudták sorolni („*öregember, öregasszony, kettő lány, kutya, kút, szőlőbokor, körtefa, tündérek háza, tündérek, kemence*”), kivéve a kakast felejtették ki.

A mese időbeni folyamatát ismerték a gyerekek, vissza is tudták idézni, azonban ők sem értették meg, hogy miért kellett az öregember lányának elmennie a háztól. A kérdésre a következő válaszokat adták: „*azért hogy szorgalmas legyen*”, „*hogy jól tegyen*”, „*hogy segítsen*”.

Emlékeztek, hogy az úton kikkel találkoztak és ezek sorrendjére is. Arra is, hova jutottak el az út végén („*kastélyba*”, „*tündérekhez*”), hogy 7 szoba volt a tündérek házában és a szolgálati idő tartamára is szinte mindenki emlékezett. A mese befejezését is el tudták mondani („*elmentek, összeveszett az öregember meg az öregasszony*”).

A kérdésekre adott válaszokból kiderült, hogy az öregasszony szerintük túl sokat képzel a saját lányáról („*az ő lánya is képes erre*”, „*az ő lánya sokkal többet fog hozni*”), „*jónak*” egyértelműen az öregember lányát látták a mesében.

A lányok útjába került segítőköt fel tudták sorrendben sorolni.

A munka fogalmával tisztában voltak. Azzal is, hogy a jó munkáért és a szabályok betartásáért jutalom jár. Az első lány jó munkájáért kapott jutalmaira jól emlékeztek: „*a kutyától gyöngyöt*”, „*a szőlőbokortól szőlőt meg bort*”, „*a kemencétől kalácsot*”, „*a kúttól vizet*”, „*a körtefától körtét*” kapott.

Míg az öregember lányának szolgálatát jónak értékelték a tündérek házában, addig másik lányról a következőket mondták: „*nem csinált semmit*”, „*saját magát sajnálta a munkától*”, „*és még a hetedik szobába is bement*”. A lusta, szabályokat be nem tartó lány büntetését is felsorolták, a kígyók „*megharapták*”, „*megcsípték*” és nem kapott semmit a hazafelé vezető úton.

Meglepően jól tudták, hogy kiknek van szüksége a mindennapi életben segítségre: „a szegényeknek”, „a mozgássérülteknek”, „a fogyatékkal élőknek”, „a rászorulóknak”. Elmondták, hogy szoktak segíteni egymásnak, ha valaki rászorul, az egyik kisfiú erre példákat is tudott felsorolni: „*hogya valaki sír, akkor meg szoktuk vigasztalni, vagy ha valaki nem tudja lecsavarni a kulacsáról a kupakot, akkor segítünk, ha valaki elesik, akkor felsegítjük*”. A társaknak való segítségnyújtást mind a segítségnyújtó, mind a segítségre szoruló szempontjából „jó érzés”-nek határozták meg.

Az otthoni segítségnyújtásra számos lehetőség adódik: a kistestvérek gondozásában, házimunkák elvégzésében (mosogatás, porszívózás, saját szoba kitakarítása, terítés, főzés), a kerti munkákban vagy az állatok megetetésében. A fiúk főként az édesapának segítenek a munkában, akár dolgozni is elmennek vele, ha megengedi, a lányok pedig az édesanyjuknak.

Egy kislány a nagymamájának való segítségnyújtást említette meg: „*én a mamának szoktam segíteni, amikor viszek be neki vizet, viszek be neki fát, meg segítek neki süteményeket csinálni, mert ő kerekesszékebe van*”. Egy másik, az pedig édesapjának való segítséget emelte ki:

„*én apának szoktam (...) segíteni még neki, amikor éppen csinál egy sírkövet, amin van egy ilyen fólia, amin kikell így vágni a betűket és akkor úgy tudja majd lefűjni, és én kiszoktam venni a betűket.*”

Tudják, ha segítenek, betartják a szabályokat, vagy ha jól viselkednek, akkor a szüleik „boldogok”, „örülnek”, „vidámak”, „mosolyognak”. A jó viselkedésért, jó tettekért jutalmazták a szülők a gyerekeket. Általában a pénzt említették meg a gyerekek („*régen annyit, de annyit segitettem, hogy 40 ezret kaptam egy nap*”), de volt, akit elvisznek valahova a szülei jutalomként.

Azt is, pontosan felméri, mi a „rossz” tett vagy cselekedet („*verekedés*”, „*csúnya dolog*”, „*hangos kiabálás*”). Ha nem azt teszik, amit a szülők elvárnak, akkor büntetést kapnak. A büntetések egész tárházát felsorolták:

- „szobafogság
- állni, térdelés, sarokba állás,
- elveszik a telefont, vagy a laptopot
- *nekem elveszi a laptopot, vagy a TV távirányítót, vagy lehet az is hogy a szobafogság, vagy lehet az is hogy a sarokba állít, vagy lehet az is hogy ott vagyok mellette és lehet az is, hogy csak bezár a szobámba, de nagyon sokáig*”.

Az utolsó kérdésre, hogy melyik szereplő bőrébe bújnának bele legszívesebben mindenki az öregember lányát nevezte meg.

3.2.3 Összehasonlítás, értékelés

Saját kutatásom első részében az általam összegyűjtött gyerekirodalmi művekből kerestem az óvodai nevelés során alkalmazható erkölcsi tartalmakat. Ahogy az a szakirodalmi áttekintésből is kiderült, a magyar irodalom meséinek, verseinek, mondókáinak témaköre felöleli a gyermeki lét minden mozzanatát, így módot kínál az óvodás gyermek szemléletmódjának és világképének kialakítására, segítik a gyermekek szocializációját.

Vizsgálatom második részében az általam kiválasztott intézményekben óvodás és második osztályos gyerekek körében egy általam kiválasztott gyerekirodalmi művet olvastam fel. A műhöz kapcsolódó kérdéseimmel a benne lévő erkölcsi tartalmak megértésének fokára és azok gyerekek saját életébe való beépülésére voltam kíváncsi.

A vizsgálatot összegezve a következő megállapításokra jutottam:

- mind az óvodás, mind az általános iskolás gyerekek fogékonyak voltak a mesére, azt figyelmesen hallgatták
- az óvodások szókincse még nem elegendő ahhoz, hogy pontosan kifejezzék a mesében rejlő erkölcsi tartalmakat, az iskolások között azonban többen választékosan, pontosan fogalmazták meg válaszaikat
- a mese logikáját nagyrészt megértették, de a kiindulási pontot - miért kellett a lánynak elmenni szolgálni, sem az óvodások, sem az iskolások nem tudták feldolgozni. Mindössze 4 gyerek értette meg az ok-okozati összefüggést. Azt azonban azt meg tudták határozni, hogy az öregasszony negatív szereplő a történetben
- az óvodások és az iskolások is egyértelműen az öregember lányának viselkedését határozták meg „jó”-nak, az öregasszony lányát pedig „rossz”-nak
- mindkét csoportban ismerték a munka fogalmát, külön öröm volt számomra, hogy az óvodások között volt, aki az egyes munkafolyamatok jelentőségét is értette és ismerte
- az óvodások és az iskolások is tisztában voltak a jutalmazás és büntetés valamint a jó és rossz fogalmával
- Értik, ha a normáknak megfelelően viselkednek, jutalmazzák őket, ha nem, akkor büntetést kapnak a szüleiktől. A jutalmazás az óvodás gyerekeknél főként édesség, míg a nagyobbaknál a pénz. A büntetések kiváltó okait tudatosan sorolták, a rossz cselekedetekért járó büntetések változatosabbnál változatosabb

skáláját mutatták be. az iskolásoknál sok esetben jelent meg a modern telekommunikációs és médiaeszközöktől való eltiltás. Tudják, hogy ha nem tartják be a szülei által kért szabályokat, akkor azok dühösek, mérgesek vagy szomorúak.

- A segítségnyújtás tevékenysége benne van a tudatukban, az óvodások apróbb dolgokban otthon segítenek a szüleinek, az iskolások már komolyabb munkafeladatokat is elvégeznek. Ilyenkor tudják, hogy a szülei boldogok, ez jó érzéssel tölti el őket.
- A gyerekek közül mindenki a „jó” lány szerepébe bújna bele.

Munkám során a kutatásom elején megfogalmazott hipotézisemre a következő válaszokat kaptam:

- Feltételezésem, mely szerint az óvodásoknak szóló gyermekirodalomban megtalálhatók azok az adekvát mesék, versek, mondókák, amelyek az élet minden területére útmutatást adnak a gyerekeknek beigazolódott, hiszen ezt a szakirodalmi áttekintésben felvázoltak és saját vizsgálatom első része is alátámasztotta.
- Hipotézisem, amely az óvodáskorú gyermekek erkölcsi nevelésének fontos eszközeként aposztrofálta az adekvát gyermekirodalmi műveket szintén alátámasztást nyert, hiszen a magyar gyermekköltészet, a népi, dajkai hagyományok, gazdag és jó alkalmat, erős alapot kínálnak a mindennapos mondókázásra, verselésre. Témakörük felöleli a gyermeki lét minden mozzanatát. A mesék feltárják a gyermek előtt a külvilág és az emberi belső világ legfőbb érzelmi viszonyait, a lehetséges és megfelelő viselkedésformákat, így különösen alkalmas az óvodás gyermek szemléletmódjának és világképének kialakítására, segítik szocializációjukat.
- Saját kutatásom alapján elmondhatom, hogy feltételezésem, miszerint gyerekek rendelkeznek információval az erkölcsi tartalmakról, tisztában vannak azok természetével beigazolódott. A mesefeldolgozás során kiderült, hogy az óvodás és az iskolás gyerekek is ismerik a fő erkölcsi fogalmakat, ismerik és különbséget tudnak tenni jó és rossz között, tisztában vannak a szabály, a becsületesség, a

segítségnyújtás, együttérzés, segítőkészség, önzetlenség és a figyelmesség pozitív érzésvilágával.

- Negyedik feltételezésem is beigazolódott, az életkor előrehaladtával a gyerekirodalmi művek megértésében és feldolgozásában fejlődés tapasztalható. Ez egyrészt a kor előrehaladtával a személyiségfejlődésben bekövetkező pozitív változásoknak köszönhető, másrészt az olvasás és írás elsajátításának. E kettő megtanulásával a világ még jobban kinyílik a gyerekek előtt.

4. Összefoglalás

Szakterdolgozatomban gyermekirodalmi művek hatásait vizsgáltam az óvodáskorú gyermekek erkölcsi nevelésére. A szocializáció szempontjából meghatározó a közös élményeken alapuló tevékenységek gyakorlása, a gyermek erkölcsi tulajdonságainak és akaratának, szokás- és normarendszerének megalapozása.

Célom elsősorban az volt, hogy feltérképezem, milyen tárházzal rendelkezik a magyar gyerekirodalom ebben a témában, másodsorban vizsgálatommal a gyermekek erkölcsi tudására, szintjére voltam kíváncsi.

Kutatásom többirányú volt. A szakirodalmi háttér áttanulmányozása után a primer kutatásban feltérképeztem azokat az erkölcsi tartalmakat, amelyeket az irodalmi művek segítségével át tudunk adni a gyerekeknek, ezekhez példákat is kerestem. A gyerekirodalmi művek hatásait az erkölcsi nevelésben egy mesefelolvasással és annak feldolgozásával támasztottam alá, amelyet egyes csoportos óvodásokkal végeztem el. Kontrollcsoportként általános iskolás, második osztályos gyerekeknel is elvégeztem a vizsgálatot, majd a két különböző életkorú gyerekcsoport reagálásait összehasonlítottam.

A kutatás során kapott eredményeket elemezve feltételezéseim megállták a helyüket. Ezek szerint az óvodásoknak szóló gyermekirodalomban megtalálhatók azok az adekvát mesék, versek, mondókák, amelyek az élet minden területére útmutatást adnak a gyerekeknek. A magyar gyermekköltészet, a népi, dajkai hagyományok, gazdag és jó alkalmat, erős alapot kínálnak a mindennapos mondókázásra, verselésre. Témakörük felöleli a gyermeki lét minden mozzanatát. A mesék feltárják a gyermek előtt a külvilág és az emberi belső világ legfőbb érzelmi viszonyait, a lehetséges és megfelelő viselkedésformákat, így különösen alkalmas az óvodás gyermek szemléletmódjának és világképének kialakítására, segítik szocializációjukat.

A vizsgálatból kiderült, hogy a gyerekek rendelkeznek információval az erkölcsi tartalmakról, tisztában vannak azok természetével. Mind az óvodás, mind az iskolás gyerekek ismerik a fő erkölcsi fogalmakat, ismerik és különbséget tudnak tenni jó és rossz között, tisztában vannak a szabály, a becsületesség, a segítségnyújtás, együttérzés, segítőkészség, önzetlenség és a figyelmesség pozitív érzésvilágával. Erkölcsi ismereteik bővülnek, ami egyrészt az életkor előrehaladtával a személyiségfejlődésben bekövetkező pozitív változásoknak, másrészt az olvasás és írás elsajátításának köszönhető.

Összegzésként tehát elmondható, hogy a primer vizsgálat jól tükrözi a szekunder vizsgálatok eredményeit, feltevéseim tekintetében.

Irodalomjegyzék

Albert G.(2011): A reneszánsz nevelés-és műveltségesezménye In: Albert G. (2011): *Bevezetés a neveléstörténetbe II. Az ókori és középkori nevelés* 7. Letöltés dátuma: 2024. 04. 26. forrás:

https://janus.ttk.pte.hu/tamop/kaposvari_anyag/albert_gabor/7a_renesznsz_nevelss_mvvelts_geszmnye.html

Anita (N. a.): *Mesék, versek az érzékszervekről* In: jatszunk-egyutt.hu Letöltés dátuma: 2024. 04. 15 forrás: <https://jatszunk-egyutt.hu/mesek-versek-az-erzekszervekrol/>

Árgyélus és Tündérszép Ilona In: facebook.com Letöltés dátuma: 2024. 04. 12. forrás: <https://www.facebook.com/mesesterapia/photos/a.169763093662726/301697543802613/?type=3>

Árvainé Koczok M. (2017): *Félelmek kisgyermekkorban* In: neszorongj.hu 2017. 01.26. Letöltés dátuma: 2024. 04. 26. forrás: <https://neszorongj.hu/felelmek-kisgyermekkorban/>

Bajzáth M. (2019): *Itt vagyok, ragyogok - Népmesék a világ minden tájáról - 0-4 éveseknek* Budapest: Kolibri Gyerekkönyvkiadó.

Bajzáth M. (2015): *Mesefoglalkozások gyűjteménye 1.* Budapest: Kolibri Kiadó, pp.13-29.

Bakó K. (ford.) (2022): *Állatmesék kicsiknek olvasásra és felolvasásra* München: Egmont Pestalozzi Kiadó.

Bakosné E. (2019): *A mondókák jellegzetességei* In: docplayer.hu Letöltés dátuma: 2024. 04. 18. forrás: https://docplayer.hu/106327975-A-mondokak-jellegzetesseg-el.html#google_vignette

Bárczi G. – Ország L. (szerk.)(1959-1962): *A Magyar nyelv értelmező szótára* In: anacrum.com Letöltés dátuma: 2024. 03. 14. forrás: <https://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/Lexikonok-a-magyar-nyelv-ertelmezo-szotara-1BE8B/e-e-2529E/erkolcs-284DC/>

Bárczi G. – Ország L. (szerk.)(1959-1962): *A magyar nyelv értelmező szótára* In: arcanum.com: Letöltés dátuma: 2024. 04. 10. forrás: <https://mek.oszk.hu/adatbazis/magyar-nyelv-ertelmezo-szotara/kereses.php?csakcimben=&szo=MESE&offset=18&kereses=hisz>

Bárdos J. (2012): *Csodás átváltozás a tündérmesében Mitől változik meg a hős?* In: *Könyv és nevelés* 2012 14. évf. 3. szám Letöltés dátuma: 2024. 04. 27. forrás: <https://folyoiratok.oh.gov.hu/konyv-es-neveles/csodas-atvaltozas-a-tundermeseben>

Bárdos J. (2013): *A modern magyar gyermekköltészet keretei.* In: *Könyv és Nevelés*, 2013.

15. évf. 3. szám Letöltés dátuma: 2024. 04. 12. Forrás:
https://epa.oszk.hu/03300/03300/00007/pdf/EPA03300_konyv_es_neveles_2013_3_14.pdf

Bárdos J. (2018): *A klasszikus tündérmesék korszerűsége* Budapest: Pont Kiadó.

Beney Zs. (1980): Érzelem, játék, mágia gondolatok a gyerekköltészetéről *Jelenkor Irodalmi és művészeti folyóirat* 1980. 23. évfolyam, 1. szám, pp.61-68. In: jelenkor.net
Letöltés dátuma: 2024. 04. 18. forrás:
<https://www.jelenkor.net/archivum/cikk/6813/erzelem-jatek-magia>

Bettelheim B. (2011): *A mese bűvölete* Budapest: Corvina Kiadó Kft.

Bicsák ZS. Á.(2016): Vált(ak)ozó olvasatok Johann Friedrich Herbart pedagógiájának hazai recepciójában In: academia.edu Letöltés dátuma: 2024. 04. 26. forrás:
https://www.academia.edu/110989137/V%C3%A1lt_ak_oz%C3%B3_olvasatok_Johann_Friedrich_Herbart_pedag%C3%B3gi%C3%A1j%C3%A1nak_hazai_recepti%C3%B3j%C3%A1ban?uc-sb-sw=37306765

Boldizsár I. (2018): *Hamupipőke Facebook-profilja meseterápiás esetek* Budapest: Jelenkor Kiadó.

Boldizsár I. (2023): *Meseterápa - Mesék a gyógyításban és a mindennapokban* Budapest: Magvető Kft.

Both G. (2015): *Szakedolgozati interjúk Békefi Anna – ELTE TÖK* In: mese.mesepedagogia.hu Letöltés dátuma: 2024. 04. 01. forrás:
<https://mese.mesepedagogia.hu/2015/09/22/bekefi-anna-elte-tok-kar-szakedolgozat-interju-bajzath-mariaval/>

Campos J. M. (felelős szerk) (2008): *365 állatmese* Budapest: Napraforgó Kiadó.

Csiki T. (2022): *Versek, dalok anyák napjára és nőnapra* In: ertekpercek.hu Letöltés dátuma: 2024. 04. 17. forrás: <https://ertekpercek.hu/anyaknap-i-versek/>

Csukás I. (2015): *Sün Balázs gyerekversek* Szeged: Könyvmolyképző Kiadó.

Dobszay A. (2004):Gondolatok a gyermekversek megközelítéséről *Új forrás* 36. évf. 2. szám pp. 41-53 In: epa.oszk.hu Letöltés dátuma: 2024. 04. 11. forrás:<https://epa.oszk.hu/00000/00016/00092/040213.htm>

Gaál G. – Jászi É. (2014): *Pedagógus- mesterség* In: HUNline Hungarian Online Univesity Letöltés dátuma: 2024. 03. 15. forrás:
http://okt.ektf.hu/data/szlahorek/file/hunline_pedpszi/16_pedagogus_mesterseg/221_a_n_evels_fogalmnak_trtneti_vltozsai.html

Gottman J. – Declaire J. (1997): *Gyerekek érzelmi intelligenciája Nevelés szívvél-lélekkel* Budapest: Jaffa Kiadó.

Gyerekdalok és mondókák In: gyerekdalokesmondokak.hu Letöltés dátuma: 2024. 04. 21. forrás: <https://gyerekdalokesmondokak.hu/>

Gyerekek és az elmúlás - A „léten innen és túli” kérdésekkel foglalkozó gyermekvers kötetéről In: e-hittan.katolikus.hu Letöltés dátuma: 2024. 04. 16. forrás: <https://e-hittan.katolikus.hu/hir/201/a-gyerekek-es-az-elmulas-leten-innen-es-tuli-kerdesekkel-foglalkozo-kortars-gyerekverskotetrol>

Gyuricza E. (2016): *A mindent járó malmocska és más mesék* Budapest: Alexandra Kiadó.
Hóc-póc katona In: gyerekdal.hu Letöltés dátuma: 2024. 04. 17. forrás: <https://www.gyerekdal.hu/dal/hoc-poc-katona>

Hófehérke In: bien.hu Letöltés dátuma: 2024. 04. 02. forrás: <https://www.bien.hu/hofeherke-falank-volt-mesealakok-nagyito-alatt/>

Hungarikum lett a Magyar Népmesék sorozat In.: Ma7.sk Letöltés dátuma: 2024. 04. 02. forrás: <https://ma7.sk/kavezo/hungarikum-lett-a-magyar-nepmesek-sorozat>

Illyés Gy. (2018): *Hetvenhét magyar népmese* Budapest: Móra könyvkiadó.

J. Kovács J. (2015): *Kerekítő Ölbéli játékok, mondókák* Budapest: Móra Könyvkiadó.

József I. (2011): *A gyermek érzelmi fejlődése* In: janus.ttk.pte.hu Letöltés dátuma: 2024. 03. 29. forrás: https://janus.ttk.pte.hu/tamop/kaposvari_anyag/jozsef_istvan/a_gyermek_rzelmi_fejldse.html

József I. (2011): *Fejlődépszichológia* In: [janus.ttk.pte](http://janus.ttk.pte.hu) Letöltés dátuma: 2024. 03. 29. forrás: https://janus.ttk.pte.hu/tamop/kaposvari_anyag/jozsef_istvan/a_gondolkods_fejldse1.html

Kádár A. (2013): Az érzelmi intelligencia fejlesztése mesékkel *Magiszter* 11. évf. 1. sz. pp. 55-66 In: epa.oszk.hu Letöltés dátuma: 2024. 04. 01. forrás: https://epa.oszk.hu/03900/03976/00021/pdf/EPA03976_magiszter_2013_01_055-066.pdf

Kádár A. (2013): *Mesepszichológia* Budapest: Kulcslyuk Kiadó.

Kádár A. (2014): *Mesepszichológia 2* Budapest: Kulcslyuk kiadó

Karácsonyi versek, karácsonyi mondókák In: [karacsonymagazin](http://karacsonymagazin.hu) Letöltés dátuma: 2024. 04. 18. forrás: <https://karacsonymagazin.hu/karacsonyi-mondokak/>

Keresztes S. (2015): *A mese jellemzői* In: academia.edu.online Letöltés dátuma: 2024. 04. 19. forrás: https://www.academia.edu/13216047/A_mese_jellemzoi

Kicsi orr, kicsi száj - 12 játékos mondóka a testrészekről gyerekeknek In: szuloklapja.hu Letöltés dátuma: 2024. 04. 15. forrás: <https://szuloklapja.hu/kicsi-orr-kicsi-szaj-12-jatekos-mondoka-a-testreszekrol-gyerekeknek.html>

A kiskakas és a pipe In: facebook.com Letöltés dátuma: 2024. 04. 12. forrás: <https://www.facebook.com/nepmese.hu/photos/a-kakas-%C3%A9s-a-pipe-egyszer-volt-egy-kakas-meg-egy-pipe-meghalt-szeg%C3%A9nyk%C3%A9knek-az-a/10156367969969859/?paipv=0&eav=Af>

Kozma B. (2001a): *Pedagógia II.* Pécs: Comenius Bt.

Kozma B. (2001b): *Pedagógia I.* Pécs: Comenius Bt.

Kőrösi előrébb, magasabbra In: sulikukucska.hu Letöltés dátuma Letöltés: 2024. 03. 15 forrás: <https://www.sulikukucska.hu/tanitoink/>

Kriza J. (1961): *Az álomlátó fiú - székely népmesék* Budapest: Móra Könyvkiadó.

Lackfy J. (2016): *Paradicsomleves betűtészta* Budakeszi: Betűtészta Kiadó.

Ligeti R. (2010): *Az okos lány* Budapest: Olvass magadnak Kft.

Lovász A. (2019): *Válogatós Óvodások verses kalendáriuma hétköznapokra és ünnepekre* Szentendre: Cerkabella Könyvkiadó.

Margitics F.(N.a): *Az óvodáskorú gyermek világképe* online In: tudatoszulo.hu Letöltés dátuma: 2024. 04. 17. forrás: <https://tudatoszulo.hu/cikkek/ovodaskoru-gyermek-vilagkepe>

A mese jellemzői, csoportjai In: coggle.it Letöltés dátuma: 2024. 04. 19. forrás: https://coggle.it/diagram/YHtZadqHwIUJ_Mei/t/mese-jellemz%C5%91i%2C-csoportjai

Mérei F.-V. Binet Á.: (1993): *Gyermeklélektan* Budapest: Gondolat Kiadó.

Miklya Zsolt versei és versfordítása In: szinfoline.hu Letöltés dátuma: 2024. 04. 16. forrás: https://www.szifonline.hu/kinder/1924-Miklya_Zsolt_versei_s_versford

MK (2018): A Kormány 137/2018. (VII. 25.) Korm. rendelete az Óvodai nevelés országos alapprogramjáról szóló 363/2012. (XII. 17.) Korm. rendelet módosításáról *Magyar Közlöny* 118. szám 2018. július 25. In: kozlonyok.hu Letöltés: 2024. 04. 26. forrás: <http://www.kozlonyok.hu/nkonline/mkpdf/hiteles/mk18118.pdf>

Mondóka gyűjtemény TSM T tornához In: gyerekfejlesztés18.hu Letöltés dátuma: 2024. 04. 16. forrás: <https://gyerekfejlesztés18.hu/wp-content/uploads/2020/04/Csodavil%C3%A1gfejleszt%C5%91->

[mond%C3%B3kagy%C5%B1jtem%C3%A9ny.pdf](#)

Mondókák hintázáshoz, hintáztatáshoz: 14 közkedvelt hintáztató mondóka *Szülők Lapja* 2016. 05. 26. In: szuloklapja.hu Letöltés dátuma: 2024. 04. 15. forrás: <https://szuloklapja.hu/mondokak-hintazashoz-hintaztatashoz-14-kozkedvelt-hintaztato-mondoka.html>

Mondókák, 65 népszerű mondóka In: gyerekkelvagyok.hu 2019.07.19. Letöltés dátuma: 2024. 04. 17. forrás: <https://gyermekkelvagyok.hu/mondokak/>

Mucs V. (2024): *Erkölcsei nevelés az óvodai gyakorlatban* In: ovonok.hu Letöltés dátuma: 2024. 04. 12 forrás: <https://ovonok.hu/2024/01/erkolcsi-neveles-az-ovodai-gyakorlatban/>

N. László E. (N.a): *Mátyás király utolsó mosolya* Nagykanizsa: Canissa Kiadó.

Nagy É. (szerk) (2012): *Csalafinta magyar népmesék* Budapest: Gulliver Kiadó

Nagy F.(1995): *Fejlődésléktan Jegyzet az iskolarendszeren kívüli képzéshez* Pécs: Comenius Oktatásszervező Bt.

Nagy J. (2009): *Fejlesztés mesékkal* Budapest: Mozaik kiadó.

NJT (2012): 363/2012. (XII. 17.) Korm. rendelet az Óvodai nevelés országos alapprogramjáról In: net.jogtar.hu Letöltés dátuma: 2024. 04. 19. forrás: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1200363.kor>

Nyéki L. (2014): *A nevelés szinterei és tényezői* In: docplayer.hu Letöltés dátuma: 2024. 03. 15. forrás: <https://docplayer.hu/652163-A-neveles-szinterei-es-tenyezoi-dr-nyeki-lajos-2015.html>

Nyéki M. (2017): *11 mikulásos mondóka gyerekeknek* In: meselojelek.hu Letöltés dátuma: 2024. 04. 18. forrás: <https://meselojelek.hu/11-mikulasos-mondoka-gyerekeknek-babaknak-varjuk-egyutt-mikulast/>

Nyéki M. (2019): *40 állatos mondóka babáknak* In: meselojelek.hu Letöltés dátuma: 2024. 04. 18. forrás: <https://meselojelek.hu/40-allatos-mondoka-babaknak/>

Ortutay Gy. (1979): *Magyar Néprajzi Lexikon II. kötet* Budapest: Akadémiai Kiadó. In: arcanum.hu Letöltés dátuma: 2024. 04. 27. <https://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/Lexikonok-magyar-neprajzi-lexikon-71DCC/h-7297A/hazugsagmese-bolondmese-lugenmarchen-tale-of-lying-nyebulica-aath-187519>

Ortutay Gy. (1980): *Magyar Néprajzi Lexikon III. kötet* Budapest: Akadémiai Kiadó. In: arcanum.hu Letöltés dátuma: 2024. 04. 27. forrás: <https://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/Lexikonok-magyar-neprajzi-lexikon-71DCC/m-732AC/mondoka-7347A/?list=eyJmaWx0ZXJzIjogeyJNVSI6IFsiTkZPX0xFWF9MZX>

Ortutay Gy. (1981): *Magyar Néprajzi Lexikon IV. kötet* Budapest: Akadémiai Kiadó. In: arcanum.hu Letöltés dátuma: 2024. 04. 12. forrás: <https://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/Lexikonok-magyar-neprajzi-lexikon-71DCC/n-734DB/novellamese-735BA/?list=eyJmaWx0ZXJzIjogeyJNVSI6IFsiTkZPX0xFWF9M>

Petőfi S. (1847): *Arany Lacinak* In: magyar-irodalom.elte.hu Letöltés dátuma: 2024. 04. 17. forrás: <https://magyar-irodalom.elte.hu/sulinet/igyjo/setup/portrek/petofi/aranylac.htm>

Podmaniczky (2007): *Lássuk a medvét!* Budapest: Móra Könyvkiadó.

Pukánszky B.(1996a): Ókor In: Pukánszky B.-Németh A. (1996): *Neveléstörténet* Budapest Nemzeti Tankönyvkiadó Rt. Letöltés dátuma: 2024. 04. 26. forrás: <https://mek.oszk.hu/01800/01893/html/02.htm>

Pukánszky B.(1996b): Ókor In: Pukánszky. B-Németh A. (1996): *Neveléstörténet* Budapest Nemzeti Tankönyvkiadó Rt. Letöltés dátuma: 2024. 04. 26. forrás:<https://mek.oszk.hu/01800/01893/html/03.htm#Heading11>

A róka és a holló In: facebook.com Letöltés dátuma: 2024. 04. 12. forrás: <https://www.facebook.com/mentovicseva/photos/a.452759148863773/985487172257632/?type=3>

Sikesdi B. (2022): *A mesék és színházi vagy filmes adaptációik helye az óvodáskorú gyermekek nevelésében* Szakdolgozat Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem Kaposvári Campus Óvodapedagógus Szak Kaposvár

SN (N.a.a): *A mese fogalma és fajtái* In: tudasbazis.sulinet.hu Letöltés dátuma: 2024. 04. 27. forrás: <https://tudasbazis.sulinet.hu/hu/magyar-nyelv-es-irodalom/irodalom/irodalom-5-osztaly/a-mese/a-mese-fogalma-es-fajtai>

SN (N.a.b): *Népköltészet műfajai* In: tudasbazis.sulinet.hu Letöltés dátuma: 2024. 04. 27. forrás: <https://tudasbazis.sulinet.hu/hu/magyar-nyelv-es-irodalom/irodalom/irodalom-10-osztaly/a-magyar-romantika-kolteszete/nepkolteszeti-mufajai>

Szabó P. T. (1994): *Erkölcstani vázlatok* Budapest: IKVA Kiadó.

Szemrák Z. (2002): *A bátor kiscsibe* Debrecen: Tóth Könyvkereskedés És Kiadó.

Szente-Tarján V. (2015): *Ezért van szükségük a babáknak mondókákra és versikékre!* In: szuloklapja.hu Letöltés dátuma: 2024. 04. 27. forrás: <https://szuloklapja.hu/ezert-van-szukseguk-a-babaknak-mondokakra-es-versikekre.html>

Szinger V. (2008): *Mese az óvodában - könyvvel vagy anélkül? Fordulópont* 9:1 pp. 64-72. In: fordulopont.hu Letöltés dátuma: 2024. 03. 16. forrás:

https://www.fordulopont.hu/FP-39_szinger.pdf

Tündérmesék In: nepmese.hu Letöltés dátuma: 2024. 04. 13. forrás:

<https://www.nepmese.hu/mesetar/mesek/tuendermesek>

Varga Kovács A. (2006): A mese és az olvasás *Könyv és nevelés* 8. évf. 4. sz. pp. 89-91.

In: epa.oszk.hu Letöltés dátuma: 2024. 04. 27. forrás:

https://epa.oszk.hu/01200/01245/00032/vka_0604.htm

Vargyas L. (2001): *Magyar Néprajz V. Magyar Népköltészet – A gyermekkor költészete*

In: mek.oszk.hu Letöltés dátuma: 2023. 04. 16. forrás:

<https://mek.oszk.hu/02100/02152/html/05/184.html>

Versek a családról In: operencia .com Letöltés dátuma: 2024. 04. 16. forrás:

<https://www.operencia.com/tag/versek-a-csaladrol/page/3/>

Virág K. (2019): Hit- és erkölcsstan oktatás: mit üzennek a tapasztalatok? In: vasarnap.hu

Letöltés dátuma: 2024. 04. 23. forrás: <https://vasarnap.hu/2019/09/02/hit-es-erkolcstan-oktatas-minden-amit-a-temarol-tudni-erdemes/>

<https://vasarnap.hu/2019/09/02/hit-es-erkolcstan-oktatas-minden-amit-a-temarol-tudni-erdemes/>

VMDA (N. a.): *A mondókák funkció szerinti csoportosítása* In: adattar.vmmi.org Letöltés

dátuma: 2024. 04. 15. forrás:

[URL:http://adattar.vmmi.org/fejezetek/523/22_a_mondokak_funkcio_szerinti_csoportositasa.pdf](http://adattar.vmmi.org/fejezetek/523/22_a_mondokak_funkcio_szerinti_csoportositasa.pdf)

Weöres S. (2022): Bóbita Budapest: Móra Ferenc Ifjúsági Könyvkiadó Zrt.

Zilahi Józsefné-Gergác B. (1994a) *Óvodai nevelés játékkal, mesével Tavasz* Budapest: Szorobán Kiadó.

Zilahi Józsefné-Gergác B. (1994b): *Óvodai nevelés játékkal, mesével Nyár* Budapest: Szorobán Kiadó.

Zilahi Józsefné-Gergác B. (1994c): *Óvodai nevelés játékkal, mesével Tél* Budapest: Szorobán Kiadó.

Zilahi Józsefné-Gergác B. (1994d): *Óvodai nevelés játékkal, mesével Ősz* Budapest: Szorobán Kiadó.

Zóka K. (2007): A meseválasztás kérdései az óvodában A népmese helye az óvodai irodalmi-anyanyelvi nevelésben *Elektronikus Könyv és Nevelés* IX. évf., 2007. 2. sz., pp.

43-51. Letöltés: 2024. 04. 06. forrás:

http://efolyoirat.niif.hu/01200/01245/00034/pdf/zk_0702.pdf

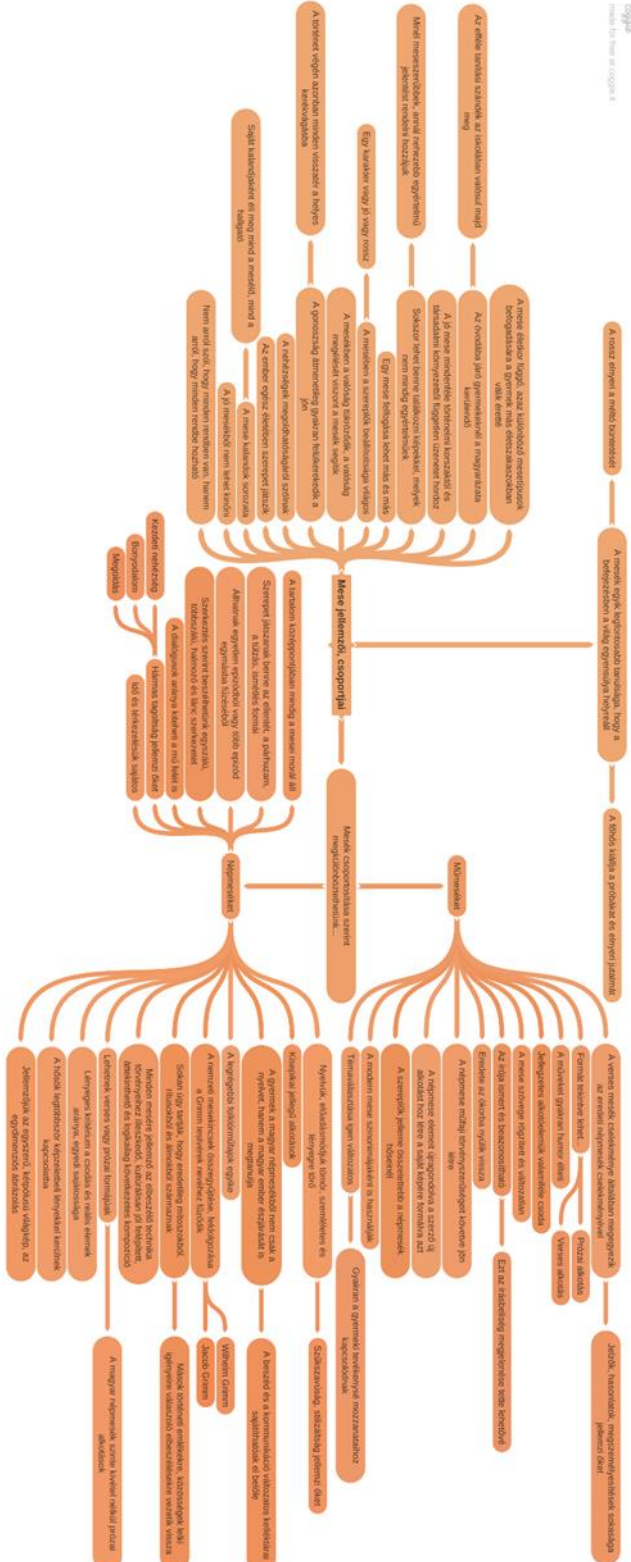
Képek és táblázatok jegyzéke

1. kép: Az óvodai nevelés általános feladatai (saját szerkesztés) 8. o
  2. kép: Weöres Sándor: Bóbita könyvborító 13. o
  3. kép: József Attila: Világokat igazgatok: Üveggolyókkal játszom könyvborító (forrás: saját fotó) 14. o
  4. kép: A mese fajtái (forrás: saját szerkesztés) 16. o
  5. kép: A mesék típusai (forrás: saját szerkesztés) 17. o
-
1. táblázat: Az emberi élet főbb állomásaihoz kapcsolható mondókák és versek (saját szerkesztés) 24-25. o

Mellékletek

1. melléklet A népmesék műfaji jellemzői

(forrás: coggle.it)

2. melléklet Tervezett kérdések

1. Tetszett nektek a mese?
2. Kik voltak a mese szereplői?
3. Melyik lányt szerette jobban az öregember felesége?
4. Milyen tulajdonságai voltak a mesében szereplő lányoknak?
5. Milyen tulajdonságai voltak az öregasszonynak?
6. Kikkel találkoztak a lányok az útjuk során, amíg eljutottak a tündérek házába?
7. Mit kellett csinálniuk a tündéreknél?
8. Milyen szabályokat kellett betartaniuk ott?
9. Mennyi időt töltöttek a tündérek házában?
10. Mit jelent: szorgalmas, rest?
11. Milyen jutalmat kaptak az elvégzett munkájukért?
12. Mi lett a mese vége?
13. Ti mikor vagytok szorgalmasak?
14. A szüleitek örülnek, ha segítetek nekik otthon?
15. Kaptok jutalmat, ha segítetek nekik, vagy jók vagytok?
16. Mikor vagytok rosszak? Ilyenkor hogyan viselkedtek?
17. Kaptok büntetést, ha rosszak vagytok, ha nem azt csináljátok, amit kérnek a szüleitek?
18. Honnan tudjátok, hogy boldogok a szüleitek?
19. Honnan tudjátok, ha nem örülnek a szüleitek?
20. Hogyan tudtok másoknak segíteni?
21. Mit éreztek akkor, ha másoknak segítetek?
22. Kinek a szerepébe bújnátok bele, ha megtehetnétek?

3. Melléklet A szorgalmas és a rest leány Magyar népmese

(forrás: Gyuricza E. (2016): A mindent járó malmocska és más mesék Budapest: Alexandra Kiadó, pp. 85-96.)

Volt egyszer egy öregember és egy öregasszony. Az öregasszonynak az előbbeni urától volt egy leánya, s a bácsinak is volt egy leánya az előbbeni feleségétől. De az öregasszony haragudott a férjének a lányára. Nem szívelte egyáltalán. Annyira jutottak, hogy a leányt elhajtotta, hogy menjen el szolgálni. Azt mondta az öreg ember: - No, ha nem szíveled az én leányomat, akkor süss neki hamuba sült pogácsát, s menjen el, amerre a szeme lát. Elindult a lány, s ment, ment egy darabig. Egyszer elért egy körtefát. Azt mondja a körtefa neki: - Hova mész, te leányocska? - Megyek szolgálni. - Leányocska, gyere, tisztíts le engem a száraz ágaktól. Hogyha engemet megtisztogatsz, jótettedért jót kaphatsz. Odament a leányocska, a körtefát szépen letakarította s továbbment. Elért egy szőlőbokrot. A szőlőbokr is azt mondta neki: - Hova mész, te leányocska? - Megyek szolgálatra. Akkor azt mondta a szőlőbokr is neki: - Gyere, tisztíts meg a száraz vesszőktől, metsszél meg s kapálj meg, mikor visszafordulsz, meglásd, jótettedért jót kapsz. A leányocska szépen megmetszette, megkapálta s továbbment. Ment, ment, amíg elért egy kemencét. Az a kemence összevissza volt omladozva, olyan rossz volt. Azt mondta neki: - Gyere ide, leányocska, sikálj meg engem, meglásd, mikor visszafordulsz, jótettedért jót kapsz. Akkor a leányocska mindjárt földet gyúrt, megsikálta és továbbment. Elért egy forrást, egy kutacskát, egy kicsike kutacskát. De az a kutacska rendetlen, elhanyagolt volt. Azt mondja a kutacska neki: - Hova mész, te leányocska? - Megyek hosszú útra, szolgálatra. - Gyere ide, takaríts ki engem szépen, meglásd, mikor hazatérsz, jótettedért jót kapsz. Akkor a leány szépen kitakarította, kimerte az állott vizet belőle, és továbbment. Ment, ment, s ahogy ment, találkozott egy kiskutyával. Azt mondja az a kutya neki: - Hova mész, te leányocska? - Megyek szolgálni. - Gyere, takaríts meg engem, s nyírj meg, s mikor visszafordulsz, akkor jótettedért jót kapsz. Akkor a leányocska megnyírta, szépen megtakarította. A kutya megköszönte, s a leányocska továbbment. Ment, ment, s egyszer csak elért egy szép házat. Tündérek laktak benne. Kérdezik, hogy milyen útban van. Azt mondja nekik is, hogy megy szolgálatot keresni. Azt mondja az egyik neki: - Maradj meg itt nálunk. Itt van hét szoba. Hatot seperj ki, de a hetedikbe be ne menj. A leányocska ott maradt, és ott szolgált egy esztendeig. Meghallgatta az öregasszonyt, és úgy csinált mindent, ahogy ő mondta. Mikor az esztendőnek vége lett,

így szólt az öregasszonyhoz: - Most már haza akarok menni, hogy megmutassam apámnak s anyámnak, hogy mit szolgáltam. Akkor azt mondja az öregasszony: - Na, most gyere velem, meghallgattál szépen, és most meg is kapod, ami jár neked. Akkor az öregasszony benyitott a hetedik szobába. Ott volt egy rakás ezüstpénz s egy rakás aranypénz. Azt mondja az öregasszony a leánynak: - Most hengergőzz meg ebben az ezüstpénzben, ami reád ragad, az a tied. Mikor a leányocska felállott, akkor megint azt mondta: - No, most hengergőzz meg szépen az aranyban. Akkor meghengergőzött a leányocska abban is, azután felállott s elbúcsúzott. Jött az úton visszafele, elérte a kutyát. A kutya olyan szépen táncolt, olyan öröme volt, mikor odaért hozzá, s azt mondta: - No, leányocska, most gyere ide hozzám, s innen rólam vegyél, ami neked tetszik, s amit te szeretsz. A jótettedért most visszajár! A kutya tele volt aggatva gyönggyel, s a leányocska vett, amennyi kellett, s szépen felrakta magára. Ment tovább. Mikor odaért a kutacskához, az olyan szép volt, hogy csupa gyönyörűség, csészikék, kancsócskák voltak ott kirakva, amivel lehetett merni. S a leányocska merített, egyet ivott s megnyugodott. Azután szépen felkelt, s jött hazafelé. Mikor odaért a kemencéhez, ott sülték a bélesek, kalácsok. Azt mondja a kemence: - Gyere ide, egyél, amennyi jólesik, mert a jótettedért visszajár. Evett is, hozott is. S ahogy jött hazafelé, odaért a szőlőbokorhoz. Hát ott olyan szép szőlő volt, bor poharakban kitéve, ehetett-ihatott, amennyi kellett. A bélesre éppen jólesett. Tovább jött hazafele, s odaért a körtefához. Nagyon meleg volt, mikor odaért, s azt mondja a körtefa neki: - Gyere ide, leányocska, már nagyon sok ideje várlak. Megért a körte. Vegyél és egyél, amennyi jólesik, s haza is vigyél, amennyi kell. Még közeledett hazafelé, már a kakas meglátta, hogy jön. Felállott a kapu tetejére, és szólani fogott: - Kukuriku-gángu, jön az én nénikém ezüsttel, arannyal teli futtatva. Mikor közelebb jött, meghallotta a leány is, s szaladni kezdett, hogy örömet hozzon az apjának. Megint szólott a kakas: - Kukuriku-gángu, jön az én nénikém arannyal és ezüsttel futtatva. De az öregasszony azt kiabálta: - Hallgass te, nem igaz! Megint kiáltott a kakas: - Kukuriku-gángu, jön az én nénikém arannyal és ezüsttel futtatva. Mikor a leányocska bement a kapun, mondta az öregasszony: - Elég sokat kaptál, de most elmegy az én leányom is, s az sokkal többet hoz, mint te hoztál! Akkor az asszony sütött neki is egy hamuba sült pogácsát, betette a tarisznyájába, és elment az ő lánya is. Abban a nyomban odaért a körtefához. Azt mondja a körtefa: - Gyere ide, leányocska, takaríts meg engem a száraz ágaktól, jótettedért jót kapsz! Akkor a leány azt mondja neki: - Én a csecsebecse lábacskaimat s vacsavacsa kezecskéimet nem csipkézem meg, akármi is lesz! - És továbbment. Elérte a szőlőbokrot. A szőlőbokor is azt mondta neki, hogy menjen oda, és metssze meg, mert a jótételért jót kap; de a leány

neki is azt mondta, hogy ő a csecsebecse lábacskaít, vacsavacsa kezecskéit össze nem szurkálja, ha akármilyen is lesz. Akkor továbbment, s elérte a kemencét. A kemence azt mondta neki: - Gyere ide, te leányocskám, gyúrjál földet, s sikálj meg engem, mert jótettedért jót kapsz. De a leány azt mondta, hogy ő a csecsebecse lábacskaít, vacsavacsa kezecskéit nem mártja a sárba, ha akármilyen is lesz. Akkor továbbment, elérte a kút, és a kút azt mondta: - Gyere ide, leányocskám, merd ki ezt az állott vizet, mert jótettedért jót kapsz. De a leány neki is azt mondta: - Én a csecsebecse lábacskaimat, vacsavacsa kezecskéimet be nem piszkítom, akármilyen is lesz. Akkor továbbment. Elérte a kutyát. A kutya mondja neki: - Gyere ide, leányocskám, nyírjál meg! De a leány azt mondta neki: - Én reád nem teszem a vacsavacsa kezecskéimet, csecsebecse lábacskaimat, én be nem piszkítom, akármilyen is lesz. Akkor továbbment, és elérte ő is azt a nagy kastélyt, és bekérezkedett, hogy ott aludjék. Őt is megkérdezték, hogy hova megy. Azt mondja a leány, hogy megyen hosszú útra, szolgálatra. Akkor azt mondja az az előbbeni öregasszony neki, hogy maradjon ott náluk, mert ott már volt egy Leány, s az nagyon jól viselte magát, s nagyon jól is járt. Ott is maradt, és az öregasszony azt mondta neki: - Itt van ez a hat szoba, seperd ki, de a hetedikbe be ne menj. A leány a hat szobát kiséperte, s a hetedikbe se ment be egy darabig, de egyszer mégis bement. Még nem telt le fele az esztendőnek, mikor benyitott oda. Akkor látta csak, hogy mi van odabenn: kígyók, békák, s azok úgy összemardosták, hogy véres lett egészen. Mikor kijött onnan, odament a gazdasszonyhoz, s azt mondta, hogy ő nem szolgál tovább. Nem is fizették ki, mert nem fogadott szót, s hazafele indult. Amint jött, útközben összetalálkozott a kutyával. Odament hozzá, hogy kérjen a gyöngyökből, de a kutya azt mondta: - Nem akartál megtisztítani, most maradsz a csecsebecse lábacskaiddal s a vacsavacsa kezecskéiddel! Mehetsz utadra! Jött nagy szomorúan, s odaért a kúthoz. Nagyon szomjas volt, s el akart venni egy kancsót, hogy igyon. De a kancsó elhúzódott tőle, s azt mondta a kút: - Menj el innen, mert sajnáltad a kezedet s a lábadat. Semmit sem kapsz! Akkor elért a kemencéhez. Ott sülték már a bélesek, kalácsok. Mikor nyúlt oda a kemence szájához, hogy vegyen, sütötte a kezét, nem tudott venni. Azt mondja a kemence: - Menj el innen, nem érdemled, hogy jót egyél, mert sajnáltad, hogy bemártad a csecsebecse lábacskaidat s a vacsavacsa kezecskéidet. Akkor továbbment. Elérte a szőlőbokrót, azon szőlő, ott a bor, csak enni s inni kellett volna. Odament, hogy szakítson egy gerezdet, s vegyen egy pohár bort. Akkor a szőlőbokrót eltaszította a kezét, s azt mondta neki: - Menj el, mert nem akartál megmetszeni, s nem akartál megkapálni. Most nem érdemled meg. Elért a körtefához, de ott sem tudott szakítani egy körtét is. Mikor közeledett haza, akkor a kakas felhágott a

kapu tetejére, és szólani fogott: - Kukuriku-gángu, jön az én nénikém vérrel futtatva! Akkor az ördögös asszony odament, s azt mondta: - Nem igaz, arannyal jó futtatva! De a kakas megint elkezdte: - Kukuriku-gángu, jön az én nénikém vérrel futtatva! De az öregasszony megint csak azt mondta: - Nem igaz, mert arannyal jön futtatva! Harmadszor is azt mondta a kakas: - Kukuriku-gángu, jön az én nénikém vérrel futtatva! Mikor elmondta, akkor belépett a lány a kapun, s akkor meglátta az anyja is. - Nem igaz, nem igaz! - kiabálta, de az öregember azt mondta: - Látod, az én leányom jobban szolgált, mint a tied! - S akkor összevesztek, s az öregasszony és a leánya elment a háztól. Az öregember és a leánya, ha meg nem haltak, ma is élnek.

4. Melléklet 1. táblázat indexszámainak magyarázata

1. Zilahi Józsefné – Gergác B. (1994): *Óvodai nevelés játékkal, mesével Tavasz* Budapest: Szorobán Kiadó.
2. *Gyerekdalok és mondókák* In: gyerekdalokesmondokak.hu Letöltés dátuma: 2024. 04. 21. forrás: <https://gyerekdalokesmondokak.hu/>
3. Zilahi Józsefné – Gergác B.(1994): *Óvodai nevelés játékkal, mesével Tél* Budapest: Szorobán Kiadó.
4. József A.(1980): *Világokat igazgatok: Üveggolyókkal játszom* Budapest: Móra Ferenc Ifjúsági Könyvkiadó.
5. Bozsik R. (szerk.) (1998): *A hold kertje* Budapest: Novum Kiadó.
6. Zilahi Józsefné – Gergác B. (1994) *Óvodai nevelés játékkal, mesével Ősz* Budapest: Szorobán Kiadó.
7. *Kicsi orr, kicsi száj - 12 játékos mondóka a testrészekről gyerekeknek* In: szuloklapja.hu Letöltés dátuma: 2024. 04. 15. forrás: <https://szuloklapja.hu/kicsi-orr-kicsi-szaj-12-jatekos-mondoka-a-testreszekrol-gyerekeknek.html>
8. Anita (N. a.): *Mesék, versek az érzékszervekről* In: játszunk-egyutt.hu Letöltés dátuma: 2024. 04. 15 forrás: <https://jatszunk-egyutt.hu/mesek-versek-az-erzekszervekrol/>
9. *Mondóka gyűjtemény TSMT tornához* In: gyerekfejlesztes18.hu Letöltés dátuma: 2024. 04. 16. forrás: <https://gyermekfejlesztes18.hu/wp-content/uploads/2020/04/Csodavil%C3%A1gfejleszt%C5%91-mond%C3%B3kagy%C5%B1jtem%C3%A9ny.pdf>
10. *Gyerekek és az elmúlás - A „léten innen és túli” kérdésekkel foglalkozó gyermekvers kötetéről* In: e-hittan.katolikus.hu Letöltés dátuma: 2024. 04. 16. forrás: <https://e-hittan.katolikus.hu/hir/201/a-gyerekek-es-az-elmulas-leten-innen-es-tuli-kerdesekkel-foglalkozo-kortars-gyerekverskotetrol>
11. *Miklya Zsolt versei és versfordítása* In: szifonline.hu Letöltés dátuma: 2024. 04. 16. forrás: https://www.szifonline.hu/kinder/1924-Miklya_Zsolt_versei_s_versford
12. *Versek a családról* In: operencia.com Letöltés dátuma: 2024. 04. 16. forrás: <https://www.operencia.com/tag/versek-a-csaladrol/page/3/>
13. Zilahi Józsefné – Gergác B. (1994) *Óvodai nevelés játékkal, mesével Tél* Budapest: Szorobán Kiadó.
14. Lackfy J (2016): *Paradicsomleves betűtészta*val Budakeszi: Betűtészta Kiadó.

15. *Mondókák, 65 népszerű mondóka* In: gyerekkelvagyonok.hu 2019. 07. 19. Letöltés dátuma: 2024. 04. 17. forrás: <https://gyerekkelvagyonok.hu/mondokak/>
16. Csukás I. (2015) *Sün Balázs gyerekversek* Szeged: Könyvmolyképző Kiadó.
17. Petőfi S. (1847): *Arany Lacinak* In: magyar-irodalom.elte.hu Letöltés dátuma: 2024. 04. 17. forrás: <https://magyar-irodalom.elte.hu/sulinet/igyjo/setup/portrek/petofi/aranylac.htm>
18. Zilahi Józsefné – Gergác B. (1994) *Óvodai nevelés játékkal, mesével Nyár* Budapest: Szorobán Kiadó.
19. Csiki T. (2022): *Versek, dalok anyák napjára és nőnapra* In: ertekpercek.hu Letöltés dátuma: 2024. 04. 17. forrás: <https://ertekpercek.hu/anyaknap-versek/>
20. *Hóc-póc katona* In: gyerekdal.hu Letöltés dátuma: 2024. 04. 17. forrás: <https://www.gyerekdal.hu/dal/hoc-poc-katona>
21. Nyéki M. (2019): *40 állatos mondóka babáknak* In: meselojelek.hu Letöltés dátuma: 2024. 04. 18. forrás: <https://meselojelek.hu/40-allatos-mondoka-babaknak/>
22. Nyéki M. (2017): *11 mikulásos mondóka* gyerekeknek In: meselojelek.hu Letöltés dátuma: 2024. 04. 18. forrás: <https://meselojelek.hu/11-mikulasos-mondoka-gyerekeknek-babaknak-varjuk-egyutt-mikulast/>
23. *Karácsonyi versek, karácsonyi mondókák* In: [karacsonymagazin](http://karacsonymagazin.hu) Letöltés dátuma: 2024. 04. 18. forrás: <https://karacsonymagazin.hu/karacsonyi-mondokak/>

5. Melléklet Óvodások válaszai a feltett kérdésekre

1. Tetszett nektek a mese?
  - igen, nagyon!
  - Ez milyen mese volt?
2. Kik voltak a mese szereplői?
  - kakas, királyok, tündérek
3. Melyik lányt szerette jobban az öregember felesége?
  - a sajátját
  - amelyik nem dolgozott
  - a csúnyábbat
4. Hova mentek a lányok? Kik laktak ott?
  - kastélyba, tündérek
5. Miért ment el az első leány?
  - elment a körtefára
  - mert szereti a körtefát
  - azért, hogy gazdag legyen
  - azért, mert az öregembernek a felesége, nem szerette és elküldte
  - azt mondta neki, hogy menjen szolgálni.
6. Tudjátok, hogy mit jelent az, hogy menjen szolgálni?
  - ...
7. Mit csinált ott a tündéreknél a lány?
  - söpört
  - takarított
8. Emlékeztek rá, hogy mivel találkozott először?
  - kutya
  - Körtefa
9. Mit kert tőle a körte? Arra emlékeztek?
  - hogy megmetssze
10. Miért kell a körtefát megmetsszeni, azt tudjátok?
  - levágni az ágakat
11. Levágni az ágakat, hogy mi legyen belőle?
  - hogy a körtefán szép körtét legyenek
12. Ki szereti a körtét?

- ÉN!!- mindneki

13. Mivel találkozott még?

- szőlő bokorral

14. A szőlő mit kert tőle?

- hogy metssze meg

15. Miért kell a szőlőt megmetszeni?

- hogy legyen rajta szőlő

16. Tudott segíteni a lány a szőlőnek, a körtének, a kutyának és a kemencének?

- igen

17. Jó, hogyha segítünk valakinek?

- igen

18. Mivel tudunk segíteni?

- a kezünkkel, a lábunkkal

19. Kinek tudunk mi segíteni?

- az embereknek

20. Otthon a születek ék mit segítetek?

- takarítok,

- én le takarítom a traktoromat, és a biciklimet, utána bemegyek nézni mesét

- anyának szoktam segíteni, pakolni helyette a szobámban

- összepakolom a szobámban

21. Mit szoktatok kint segíteni?

- össze pakolni az udvart

- anyának segíték csinálni rántott húsit, meg segíteni apának az udvaron elpakolni a bicikliket

22. Térjünk vissza a mesére. A lány elindult a tündérekkel teli szép házba. Mondtátok, hogy takarított. Hány szoba volt a házba?

- 7

23. Mit mondtak a tündérek?

- hogy a hetedikbe nem mehet be

24. Betartotta ezt a szabályt az öregember lánya?

- igen

És szépen dolgozott szerintetek?

- igen

25. Milyen jutalmat kapott?

- aranyat, ezüstöt

26. Majd elindult visszafelé. Mit kapott a kemencénél? Mi sült a kemencében?

- kalács

27. A szőlőtől mit kapott?

- szőlőt, bort

28. A kúttól mit kapott?

- vizet

29. A kutyustól mit kapott?

- gyöngyöt

30. Aztán még kitől kapott valamit?

- a körtétől

31. Mit kapott a körtefától?

- körtét

32. Mi jelezte, azt hogy hazaért?

- a kakas

33. És erre mit mondott az öregasszony?

- nem örült

34. Mit csinált ezután az öregasszony?

- elküldte a másik lányát

35. Akart segíteni azoknak, akik ezt kérték tőle?

- nem

36. Miért nem segített?

- nem akarta a kezét meg a lábát használni

37. Ő jól dolgozott a tündérek házában?

- nem

38. Miért nem?

- mert bement a hetedik a szobába

39. Mi volt a hetedik szobában?

- kígyók

40. Mit csináltak vele?

- megmárták

- véres lett

41. Kapott ajándékot a munkájáért?

- nem

42. Elhitte ezt az öregasszony?

- nem

43. Mit mondott az öregasszony a kakasnak?

- nincs igaza

44. Megkapta a jutalmát, az a lány, amelyik jól végezte munkáját?

- igen

45. Ti, ha segítetek otthon, kaptok jutalmat?

- igen

46. Mit kaptok jutalomként?

- édességet

47. Örülnek a szüleitek, amikor segítetek otthon?

- igen

48. Honnan tudjátok, hogy örülnek?

- mert látjuk

49. Mit láttok ilyenkor rajtuk?

- hogy mosolyognak

50. És amikor valami rosszat csináltok, nem segítetek, nem tartjátok be a szabályokat?

- dühösek
- szomorúak

51. Kinek a szerepébe bújnátok bele, ha megtehetnétek?

- a lányéba
- aki segített
- aki sok aranyat kapott

6. Melléklet Iskolások válaszai a feltett kérdésekre

1. Tetszett a mese mindenkinek?

- igen

2. van olyan, akinek nem?

- ...

3. Mirkó neked nem tetszett?

- hát nem annyira

4. Megtudod nekem mondani, hogy miért nem tetszett?

- azért mert az egyik lány nem csinál semmit

5. Melyik lány volt jó?

- az öregember lánya

6. Milyen szereplők voltak ebbe a mesébe?

- öregember, öregasszony, kettő lány, kutya, kút, szőlőbokor, körtefa, tündérek háza, tündérek, kemence

7. Hogy volt sorrendbe?

- körtefa, szőlő, kút, kutya, kemence, kastély

8. Miért küldték el az öregember lányát?

- azért hogy szorgalmas legyen, hogy jót tegyen, hogy segítsen

9. Mit kellett csinálnia a tündéreknél?

- hogy menjen be mind a 6 szobába és takarítsa ki, csak a hetedikbe be ne menjen

10. Tehát volt egy milyen szoba?

- egy olyan szoba ahova nem mehetett be

11. Mit kellett betartania?

- egy titkot

12. Mennyi időt szolgált ott a lány?

- egy esztendő

13. Mi volt a jutalma ennek a lánynak a jó munkájáért, a szorgalmáért?

- a kutyától gyöngyöt, a szőlőbokortól szőlőt meg bort, a kemencétől kalácsot, a kúttól vizet, a körtefától körtét

14. Elhitte az öregasszony, amit a kakas mondott neki?

- nem

15. Mit mondott az öregasszony?

- hogy az ő lánya is képes erre, hogy az ő lánya sokkal többet fog hozni

16. aztán mi történt az ő lányával?

- nem hozott semmit

17. Mi történt az út közbe vele?

- nem csinált semmit, saját magát sajnálta a munkától, és még a hetedik szobába is bement

18. Mit csináltak vele?

- megharapták
- megcsípték

19. Kapott-e az út során bármit?

- nem

20. Mi történt miután visszaért?

- amikor meglátta a kakas és azt kiabálta, hogy kukurikú

21. Elhitte az öregasszony?

- nem

22. Kicsit túl sokat képzelt a lányáról?

- igen

23. Mi lett a történetnek a vége?

- elmentek, összeveszett az öregember meg az öregasszony

24. Melyik lány volt a jobb a kettő közül?

- az öregembernek a lánya

25. Kinek van szüksége segítségre?

- A szegényeknek, a mozgássérülteknek, a fogyatékkal élőknek, a rászorulóknak

26. Az osztályban szoktatok egymásnak segíteni?

- igen

27. Mibe szoktatok Mirkó?

- azt, hogyha valaki sír, akkor meg szoktuk vigasztalni, vagy ha valaki nem tudja lecsavarni a kulacsáról a kupakot, akkor segítünk, Mondjuk, ha valaki elesik, akkor felsegítjük

28. Az milyen érzés, amikor segítünk valakinek?

- jó

29. És annak, akinek segítünk milyen érzés?

- jó

30. Ilyenkor mit érzünk?

- jót, boldogok vagyunk

31. Otthon mit szoktatok segíteni?

- én anyának, amikor mondjuk, kéri, hogy csináljak a két babának, mondjuk tej és amikor ő mondjuk, nem tudja akkor segítek
- én mosogatásba anyának meg a mamának, meg a porszívózásba
- apának igen, vinni a dolgokat
- hát én anyának főzni, néha letörölni a polcokat, de inkább ő. Apának meg, ha úgy van, hogy elmehetek vele dolgozni akkor elmegyek
- én a mamának szoktam segíteni, amikor viszek be neki vizet, viszek be neki fát, meg segítek neki süteményeket csinálni, mert ő kerekesszékre van?
- én anyának segítek teríteni, meg mosogatni, takarítani
- én segítek anyának takarítani, meg főzni
- én apának szoktam, hogy megetetem a kutyákat, a macskákat, akkor szoktam segíteni még neki, amikor éppen csinál egy sírkövet, amin van egy ilyen fólia, amin kikell így vágni a betűket és akkor úgy tudja majd lefűjni, és én kiszoktam venni a betűket
- anyukámnak szoktam segíteni a főzésbe

32. És a szüleitek, amikor segítetek, mit érznek szerintetek?

- jót

33. És mi van akkor, amikor mondjuk nem viselkedtek jól vagy valamit nem csináltak meg?

- akkor rosszat, akkor mérgesek, szobafogság
- állni, térdelés, sarokba állás,
- elveszik a telefont, vagy a laptopot
- nekem elveszi a laptopot, vagy a TV távirányítót, vagy lehet az is hogy a szobafogság, vagy lehet az is hogy a sarokba állít, vagy lehet az is hogy ott vagyok mellette és lehet az is, hogy csak bezár a szobámba, de nagyon sokáig
- akkor elveszik a telefonom

34. Milyen az, amikor rosszkodtok?

- csúnya dolog,
- én nem szoktam verekedni, inkább a testvérem,
- összeveszni a testvéremmel
- hangosan kiabálunk
- volt olyan hogy apukám a nintendomat 1 évre elvette
- ha például rossz vagyok, akkor nem megyünk sehova

35. Ha jót csináltak, akkor kaptok valami jutalmat?

- igen
- pénzt
- Megcsináljuk a házinkat akkor nekünk lesz valami meglepetés
- Én azt, hogy régen annyit, de annyit segítettem, hogy 40 ezret kaptam egy nap

36. És szerintetek a szüleitek örülnek, amikor jó gyerekek vagytok?

- igen

37. És akkor milyen az arcuk?

- boldogok

38. Milyen, amikor boldog az arcuk?

- vidámak
- mosolyognak

39. És amikor nem azt csináljátok, amit kell?

- mérges
- szomorú

40. Kinek a szerepébe bújnátok bele?

- az ügyes lányéba
- a jó lányéba
- az öregember lányáéba
- a gazdag lányéba

7. melléklet Engedély kutatás végzésére

Engedélyezés

Alulírott Tóthné Tamás Zsuzsanna engedélyezem, hogy Spolár Viktória a Magyar Agrár és Élettudományi Egyetem Óvodapedagógus szakos hallgatója (NEPTUN kód: EJZEKN) az általam vezetett Mókuskert Óvoda (8840 Csurgó, Petőfi tér 27.) Sóni csoportjában „Az irodalmi nevelés hatásai az erkölcsi fejlődésre” című szakdolgozati témájának vizsgálatát elvégezze.

Tóthné Tamás Zsuzsanna

Tóthné Tamás Zsuzsanna
Csurgói Városi Óvodák Mókuskert Óvoda
intézményvezető

Csurgó, 2024. március 18.

Engedélyezés

Alulírott Sikedi Veronika engedélyezem, hogy Spolár Viktória a Magyar Agrár és Élettudományi Egyetem Óvodapedagógus szakos hallgatója (NEPTUN kód: EJZEKN) az általam vezetett Csurgói Eötvös József Sportiskolai Általános Iskola (8840 Csurgó, Kossuth u. 3.) 2. osztályos tanulói körében „Az irodalmi nevelés hatásai az erkölcsi fejlődésre” című szakdolgozati témájának vizsgálatát elvégezze.

Sikedi Veronika

Sikedi Veronika
Csurgói Eötvös József Sportiskolai Általános Iskola
intézményvezető

Csurgó, 2024. március 18.

Nyilatkozatok

Hallgatói nyilatkozat

NYILATKOZAT

a szakdolgozat nyilvános hozzáféréseiről és eredetiségéről

A hallgató neve: Spolár Viktória
A Hallgató Neptun kódja: EJZEKN
A dolgozat címe: Az irodalmi nevelés hatása az erkölcsi fejlődésre
A megjelenés éve: 2024
A konzulens intézetének neve: Neveléstudományi Intézet
A konzulens tanszékének a neve: Anyanyelvi és Gyermek kultúra Tanszék

Kijelentem, hogy az általam benyújtott szakdolgozat egyéni, eredeti jellegű, saját szellemi alkotásom. Azon részeket, melyeket más szerzők munkájából vettem át, egyértelműen megjelöltem, és az irodalomjegyzékben szerepeltettem.

Ha a fenti nyilatkozattal valótlan állítottam, tudomásul veszem, hogy a záróvizsga-bizottság a záróvizsgából kizár és a záróvizsgát csak új dolgozat készítése után tehetek.

A leadott dolgozat, mely PDF dokumentum, szerkesztését nem, megtekintését és nyomtatását engedélyezem.

Tudomásul veszem, hogy az általam készített dolgozatra, mint szellemi alkotás felhasználására, hasznosítására a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem mindenkor szellemi tulajdonkezelési szabályzatában megfogalmazottak érvényesek.

Tudomásul veszem, hogy dolgozatom elektronikus változata feltöltésre kerül a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem könyvtári repozitóri rendszerébe. Tudomásul veszem, hogy a megvédett és

- nem titkosított dolgozat a védést követően
- titkosításra engedélyezett dolgozat a benyújtásától számított 5 év eltelté után nyilvánosan elérhető és kereshető lesz az Egyetem könyvtári repozitóri rendszerében.

Kelt: Kaposvár, 2024. április 24.

Spolár Viktória
Hallgató aláírása

Konzulensi nyilatkozat

KONZULENSI NYILATKOZAT

SPOLÁR VIKTÓRIA (név) (hallgató Neptun azonosítója) EJZEKN
konzulenseként nyilatkozom arról, hogy a szakdolgozatot áttekintettem, a hallgatót az irodalmi források korrekt kezelésének követelményeiről, jogi és etikai szabályairól tájékoztattam.

A szakdolgozatot a záróvizsgán történő védésre javaslom / nem javaslom.

A dolgozat állam- vagy szolgálati titkot tartalmaz: igen nem

Kelt: Kaposvár, 2024. április 28.

belső konzulens

Dr. Vörös Klára Ilona egyetemi docens
MATE Kaposvári Campus
Neveléstudományi Intézet
Anyanyelvi és Gyermek kultúra Tanszék